

Biblicum

– tidskrift för biblisk tro och forskning

- Jesaja 52-54
- Romarbrevet 3:21-31
- Utblickar över samtiden
- Litteratur

Nr 1 2014 Årg. 78

INNEHÅLL

Redaktionellt	1
Jesaja 52-54. Herrens ankomst till Sion för frälsningens genomförande. SE.....	3
Romarbrevet 3:21-31 – del 5 i en artikelserie. Egil Edvardsen	24
<i>Utblick över samtiden</i>	34
<i>Litteratur</i>	38
<i>Gåvoredovisning</i>	49

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Stefan Hedkvist

Redaktör: Seth Erlandsson

Redaktionskommitté: Seth Erlandsson, Stefan Hedkvist, Alvar Svenson, Egil Edvardsen, Kjell Petter Bakken.

Tidskriften utkommer med fyra nummer per år.

Prenumerationspris: 250 svenska kr (stud. 150 kr)

Prenumeranter i Norge: 290 norska kr (stud. 200 NOK)

Prenumeranter i Danmark: 270 danska kr (stud. 190 DKK)

Prenumeranter i Finland och övriga Europa betalar 36 euro (stud. 25 EUR)

Våra portokostnader för fyra nummer (som är inkluderat i pren.priset) är f.n.: prenumeranter inom Sverige 20 kronor, prenumeranter utanför Sverige 96 kronor.

Sverige: Bankgiro 251-4701

Norge: DnB NOR 7877.08.15400

Finland: SAMPO 800017-70843747

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, S-331 35 Värnamo

E-mail: biblicum@bredband.net

Redaktionens adress:

Seth Erlandsson, Vitmåragatan 9 B, S-722 26 Västerås

E-mail: seth.erlandsson@tele2.se

Glöm inte anmäla adressändring till expeditionen!

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

1/2014

Redaktionellt

Välkommen till en ny årgång av vår tidskrift med underrubriken *för biblisk tro och forskning*. Detta nummer domineras av profeten Jesajas förkunnelse. Vad kan vara ett bättre exempel på Bibelns rika innehåll, ”biblisk tro”, än en redogörelse för mittsektionen i Jes. 40-66, Jesajas profetior om den sanna befrielsen, den sanna återlösningen från fångenskapen under synden. Och vad kan vara ett bättre exempel på vad bibeltrogen forskning har att ge än en klargörande redogörelse för grundtextens innehåll i mittpartiet, kap. 52-54? Mitten i denna mitt, ”Jesaja 53”, är en förunderlig profetia, framförd mer än 700 år före dess uppfyllelse. Vi hoppas våra läsare vill studera artikeln om Jesaja 52-54 mycket noggrant och inte förskräckas av dess längd. Studera den gärna om och om igen. Det är dessa trösterika kapitel värda. Översättningen av bibeltexten försöker komma grundtexten så nära som möjligt.

Egentligen skulle detta nummer fortsätta våra Jesajastudier med kap. 44:24-45:25, men då skulle det dröja många nummer innan vi hinna fram till profetian i Jesaja 53. Eftersom den kristna kyrkans största högtid, påskan, nu närmare sig, gör vi ett tillfälligt språng fram till detta kapitel. Vi finner det angeläget att presentera det (egentligen 52:13-53:12) i sitt nära sammanhang med kap. 52-54. Bibelkritikens ständiga sönderstyckande av bibeltexterna utan att ge akt på textsammanhanget och ta på allvar deras uppgifter om Guds övernaturliga uppenbarelse är djupt olyckligt.

Vi tar avstånd från liberalteologins sönderdelning av Jesajaboken, eftersom den förstör texternas verkliga innehåll och i stor utsträckning

bortser från sambandet med Jesaja och hans tid. Jesajaboken är inte ett lappverk utan en mästerligt komponerad enhet. Det som Herren uppenbarar för Jesaja om den sanna befrielsen och vad som ska ske i och med den utlovade Messias ankomst har sin bakgrund i situationen på Jesajas egen tid (slutet av 700-talet f. Kr.). När man frigör profettexten från det angivna sammanhanget (se Jes. 1:1 och kap. 36-39), leder det till en rad feltolkningar. Att sönderstycka profettexten och fränkänna Jesaja stora delar av Jesajabokens innehåll har alltför länge förstört bokens verkliga innehåll. Jesajas undervisning, liksom Bibelns i övrigt, är historiskt förankrad. De heliga texterna ska läsas i sitt sammanhang.

Efter ett studium av Jesajas undervisning borde ingen kunna säga: Vad lär egentligen Bibeln, vad är egentligen biblisk tro? Jesaja har genom Guds uppenbarelse sett vad ingen människa kan tänka ut, frälsning och seger över döden bara tack vare Messias djupa förnedring och lidande, hans ställföreträdande gottgörelse för alla människors synder.

Detta nummer innehåller också Paulus viktiga undervisning om rättfärdiggörelsen i Egil Edwardsens fortsatta genomgång av Romarbrevet, dessutom utblickar över samtiden och en omfattande litteraturavdelning.

På grundval av Jesajas och Paulus glädjande undervisning om Kristi frälsningsgärning kan vi verkligen önska våra läsare redan nu: *GLAD PÅSK!*

Tack för att ni vill ta del av Biblicums undervisning ännu ett år och tack för att ni prenumererar!

Red.

JESAJA 52-54:

Herrens ankomst till Sion för frälsningens genomförande

av Seth Erlandsson

Kap. 52:1-12, Sions återlösning och rening

Återlösningen genom Herren sker "utan pengar" (vers 1-3)

De flesta i Jerusalem och Juda inser inte att deras uppror mot Herren är orsaken till den svåra ödeläggelsen (se 1:7-8; 3:8; Mik. 3:10-11). Inte heller litar de på HERREN, att han kan och vill återlösa dem fritt och för intet. De anklagar honom i stället för kraftlöshet: "Vakna upp, vakna upp, kläd dig i styrka, du HERRENS arm!" (51:9). Men HERREN sover inte. Han är vaken och handlar både genom straffdom och frälsning. Det är han som har sänt assyrierna som sitt vredesverktyg (10:6) och låtit Israel och Juda dricka ur vredesbägaren (51:17). Nu påminner han på nytt om den återlösning som ska ske och som hans sanne tjänare ska genomföra, en befrielse av ännu större omfattning än den som skedde genom Mose och som ska ske genom Koresh (44:28ff), nämligen en befrielse som omfattar både Sion och hednafolken "ända till jordens yttersta gräns" (49:6; 42:6-7). Det är inte Herren som behöver vakna och ikläda sig sin styrka utan Sion: "*Vakna upp, vakna upp, klä dig i din styrka, du Sion!*" (v. 1). Bara Herren är Sions styrka och räddning. Genom att påminna om sitt löftesord vill Herren upptända tro och stärka tron hos den troende kvarlevan.

När Israels barn hade räddats undan de förföljande egyptierna sjöng Mose tillsammans med folket: "*HERREN är min styrka* och min lovsång, han blev min frälsning" (2 Mos. 15:2, se också Ps. 118:14 och Jes. 12:2). Den sången lyser med sin frånvaro bland dem som inte litar på att endast HERREN är deras styrka och frälsning. Herrens folk har

till större delen fjärrmat sig från sin frälsare, när de i stället borde låta omsluta sig av honom som av kläder. Jesaja använder bilden av ett iklädande när det gäller att hålla sig nära Herren.

Herren är inte bara de troendes styrka utan också deras "högtids-skrud", deras "finkläder", dvs. deras helighet och rättfärdighet. "*Klä dig i dina finkläder!*" (v. 1). Herrens rättfärdighet är de troendes "finkläder" till skillnad från människans egen rättfärdighet som Jesaja liknar vid orena, "nerblodade kläder" (se 64:6, MT 64:5). Bara genom att vara iklädd Herren är Sion en *helig* stad, helt annorlunda än det avfälliga Jerusalem. "Hur har inte den trogna staden blivit en sköka!", utbrister Jesaja redan i sitt inledningskapitel (1:21ff). Det sanna Sion är inte en sköka utan en alltigenom helig stad, tillräknad och iklädd Herrens helighet. Alla dess invånare är Herrens lärjungar, övertäckta av Återlösarens syndfrihet. "*Ingen oomskuren eller oren ska här efter komma in i dig*" (v. 1), varken för att förstöra Guds stad eller bo där. "Dina barn ska alla bli HERRENS lärjungar och deras frid ska vara stor. I rättfärdighet ska du bli befäst. Förtryck ska vara fjärran från dig, du har ingenting att frukta. Förskräckelse ska vara borta, den ska inte komma dig nära" (54:14, jfr 60:18). Det är bara det glada budskapet om HERRENS återlösning som har makt att skapa denna förvandling.

"*Skaka stoftet av dig, res dig upp och inta din plats, Jerusalem. Lös banden från din hals, du fångna dotter Sion*" (v. 2). Guds folk bör vakna upp ur sin nuvarande degradering, bildligt talat skaka stoftet av sig och lossa banden genom att hämta tröst från den utlovade befrielsen. "*Ty så säger HERREN: Ni har blivit sålda för intet, därför ska ni också utan pengar bli återlösta*" (v. 3). Den svåra ödeläggelsen, plundringen och fångenskapen genom assyrierna¹ (och 100 år efter Jesajas tid på nytt genom kaldeerna, och ytterligare 660 år senare genom romarna) innebär inte att HERREN sviker sina frälsningslöften. Genom en återlösning (ett friköpande) som HERREN lovar genomföra utan bidrag eller pengar från människor erbjuds det av synd sargade folket en återlösning som övergår varje mänsklig befrielse.

Det friköpande det här är fråga om utvecklas närmare i 52:13-53:12. Det är ett friköpande som endast Messias kan genomföra genom sin ställföreträdande gottgörelse. Så "skaka stoftet av dig", "lös banden från din hals", för "ni ska bli återlösta utan pengar". Ingen syndare kan betala

1 Enligt Sanheribs egna annaler hade han drivit bort 200 150 judar från deras hem.

lösen för sin själ (Ps. 49:9). Messias är lösepenningen (Jes. 53:5). Paulus kommenterar: "Han gav sitt liv till lösen i allas ställe" (1 Tim. 2:6, jfr Matt. 20:28 och 1 Petr. 1:18-19).

Herren själv ska genomföra frälsningen (vers 4-10)

Under hela Israels historia är behovet av frälsning stort. Först drog Israel och hans barn ner till Egypten för att bo där som gäster pga. hungersnöden i Kanaan. Men i samband med en ny regim i Egypten blev israeliterna förslavade och behövde befrias därifrån. Senare har assyrierna förslavat dem, ockuperat deras land och utsatt dem för ett orättfärdigt förtryck: *"Mitt folk drog i forna dagar ner till Egypten och vistades där som främlingar. Och Assur har förtryckt dem utan orsak. Så vad ska jag göra nu, säger HERREN, då mitt folk förs bort utan ersättning. De som härskar över dem skränar, säger HERREN, och ständigt blir mitt namn hånat, varje dag"* (v. 4-5).

I kap. 36-37 har Jesaja beskrivit hur hånfullt assyrierna uppträdde i samband med Jerusalems belägring år 701 f. Kr. Sanherib sa bl.a.: "Låt inte Hiskia bedra er, för han kan inte rädda er. Låt inte Hiskia få er att förtrösta på HERREN... Har någon av de andra folkens gudar räddat sitt land ur den assyriske kungens hand? Var är Hamats och Arpads gudar? Var är Sefarvajims gudar? Eller har de räddat Samaria ur min hand? Vilken bland dessa länders gudar har kunnat rädda sitt land ur min hand? Skulle då HERREN kunna rädda Jerusalem ur min hand?" (36:14-15, 18-20).

Sanherib hade fel. HERREN grep in och räddade Jerusalem (37:36-37). Men ändå fortsätter man att håna Herrens namn, dvs. Herrens ord och gärningar, *"ständigt, varje dag"*, och det gäller inte bara hedningarna. Fastän Herren visade sig ordhållig och genom stora under befriade sitt folk från träldomen i Egypten, dröjde det likväl inte länge förrän folket knorrade och ifrågasatte sin Gud. Och nu, fastän Herren på nytt visat sin stora godhet och makt och krossat Assur så som han lovat (14:25; 31:8; 33:1; 37:33), blir ändå sanningen i hans löften ifrågasatt. Han som är den ende sanne Guden blir hånad som vore han en vanmäktig gud.

Därför ska HERREN själv komma till Sion och genomföra en så remarkabel frälsning att t.o.m. kungar kommer att förstummas (52:15). Med två satser i vers 6, båda inledda med *"därför"*, klargör Herren vad denna frälsning ska leda till. Den första satsen lyder: *"Därför ska mitt folk lära känna mitt namn."* I en syntetisk parallellism förklarar den andra

satsen närmare denna första sats: *"Därför ska det på den dagen inse att jag är den som säger: Se, här är jag."* När Herren utför sin frälsningsgärning, då är det en uppfyllelse av hans löfte att själv komma till Sion! Befrielsen från Egypten och Jerusalems befrielse från undergång genom assyrierna är förebud för eller skuggbilder av den stora befrielse som kap. 52:13-53:12 handlar om. Koresh kommande befrielse från babylonisk fångenskap är också en skuggbild av den stora återlösningen genom Messias. "På den dagen", när HERREN utför denna återlösning, ska hans folk inse sanningen i hans löfte att komma och frälsa sitt folk: *"Se, här är jag!"*

De som Herren kallar "mitt folk" är de som tar emot honom som frälsningslöftenas uppfyllelse, både från Jakobs hus och från hednafolket. Inte alla som härstammar från Abraham och Jakob tar emot honom (10:22; se också Rom. 9:6-8, 24-27). "Han kom till det som var hans eget, och hans egna tog inte emot honom. Men åt alla som tog emot honom, åt dem som tror på hans namn, gav han rätt att bli Guds barn" (Joh. 1:11-12).

Budskapet om Herrens frälsningsgärning är ett ljuvligt glädjebudskap: *"Hur ljuvliga är inte glädjebudbärarens fotsteg när han kommer över bergen och förkunnar frid, bär fram goda nyheter och förkunnar frälsning"* (v. 7). Sions befrielse från syndens tyranni betyder sann "frid", en "frälsning" som innebär att *"Din Gud är konung"*, inte som nu fientliga makter pga. synden. *"Dina väktare"*, dvs. de som vakar över Sions trygghet och varnar för fienders angrepp, *"jublar alla över att de med egna ögon ska se hur HERREN återvänder till Sion"* (v. 8).

Sion/Jerusalem personifieras av profeterna, eftersom denna stad är symbolen för Herrens folk. *"Ni Jerusalems ruiner"*, dvs. alla ni invånare i Jerusalem och Juda som svårt plågats, *"brist ut i jubel tillsammans, för HERREN tröstar sitt folk, han återlöser Jerusalem"* (v. 9, jfr 40:1-2). Herrens frälsningsingripande är ingen begränsad eller regional frälsning utan gäller alla folk och sker öppet inför alla folks ögon: *"HERREN uppenbarar sin heliga arm inför alla hednafolkens ögon, alla jordens ändar ska se vår Guds frälsning"* (v. 10).

Dra bort från det orena landet (vers 11-12)

Det land som inte har Herren som sin kung är inte Herrens ljuvliga land (jfr Ps. 106:24). Att vända Herren ryggen och förvandla Jerusalem och Juda till ett orent land medför olycka. Ett sådant land drabbas av Guds vrededom. Folkets avfall och synd medför att man befinner sig i eller

deporteras till ett land där man orenar sig med avgudar och all möjlig ogudaktighet. Därför uppmanas Herrens folk att dra bort från ett sådant land, lämna all orenhet. *"Lämna, lämna, dra bort därifrån! Rör inte vid något orent!"* (v. 11a).

Petrus betonar att Guds folk har kallats ut ur mörkret till Guds underbara ljus: "Ni är ett utvalt släkte, ett konungsligt prästerskap, ett heligt folk, ett Guds eget folk, för att ni ska förkunna hans härliga gärningar" (1 Petr. 2:9). Som ett heligt, konungsligt prästerskap förvaltar de troende heliga ting, *"HERRENS kärl"*. De får inte orenas genom avgudadyrkan och annan synd. *"Dra bort från henne, rena er, ni som bär HERRENS kärl"* (v. 11b). På hebreiska är ordet för land (*ärits*) femininum ("henne"). Dra bort från det land där avfall från Herren orenar er.

Den stora deportation som bildar bakgrunden till Jesajas förkunnelse skedde genom assyriern Sanherib ca 701 f. Kr. Först senare (605, 597 och 587 f. Kr.) ägde nya deportationer rum genom kaldeern Nebukadnessar och den s.k. babyloniska fångenskapen tog sin början (förutsagd av Jesaja i 39:6). Eftersom Babel står som symbol för all fiendskap mot Herren och de assyriska tyrannerna på Jesajas tid bar titeln "Babels kung" i dubbelmonarkin Assur-Babel, kunde Jesaja ha skrivit "dra bort från Babel" precis som i 48:20. Att "gå ut från henne" betyder: lämna allt som förvanskar vad Herren uppenbarat och sagt till er, lämna avgudadyrkan för den fördärvar en rätt tillit till HERREN. Den är oförenlig med Guds folks uppdrag att vara "ett heligt, konungsligt prästerskap".

Räddningen från orenhetens land, från babylonisk fångenskap, jämförs i vers 12 med räddningen från trälldomen i Egypten. Men här nämns en skillnad. Uttåget ur Egypten innebar en *hastig* flykt, men om frälsningen från allt orent heter det: *"Ni ska inte gå ut med hast och inte vandra bort som flyktingar"* (v. 12a). Herrens frälsning från syndens och ogudaktighetens fångenskap innebär en trygg hemkomst till Herren under hans beskydd, *"för HERREN går framför er och Israels Gud avslutar ert tåg"* (v. 12b). Om denna trygghet med HERREN runt om sig säger Jesus: "Ingen kan rycka dem ur min Faders hand" (Joh. 10:29).

Kap. 52:13-53:12, Messias lidande och ställföreträdande gottgörelse

Messias uppdrag väcker förundran (52:13-15)

Herrens olika frälsningsgripanden i Israels historia förebådar och är

skuggbilder av den stora tröst och häpnadsväckande frälsning som Jesaja genom Guds uppenbarelse för honom redan har sett och nu profeterar om i 52:13-53:12. För att markera den avgörande betydelsen av denna frälsningsgärning har Jesaja placerat detta avsnitt precis i mitten av kap. 40-66, den s.k. trösteboken. Utan Messias frälsningsgärning finns ingen verklig tröst för syndare, ingen räddning från människans värsta fiender: synden, döden och djävulen. Denna centrala text, som brukar kallas "Jesaja 53", består av fem lika stora avsnitt med det tredje avsnittet, 53:4-6, som exakt centrum i 52:13-53:12, mittpartiet i kap. 52-54, mittpartiet i kap. 49-57, mittpartiet i kap. 40-66. Tydligare kan inte Jesaja framhålla betydelsen av Messias frälsningsgärning.²

Det inledande avsnittet, 52:13-15, riktar med uppmaningen "Se!" blicken mot Herrens sanne tjänare som i kontrast till tjänaren Israel är utan svek och till fullo genomför sitt uppdrag. Om tjänaren Israel konstaterar Herren genom Jesaja: "Ex oxen känner sin ägare, en åsna sin herres krubba, men Israel känner inget, mitt folk förstår ingenting" (1:3), och: "Vem är så blind som min förtrogne, så blind som HERRENS tjänare?" (42:19). Men ge nu akt på min sanne tjänare! "*Se min tjänare* (som jag redan talat om i kap. 42, 49 och 50) *ska fullborda sitt uppdrag*" (kan också översättas: "ska ha framgång, ska handla vist") (v. 13). Fastän han genomför sitt uppdrag i förnedring och ringhet (se v. 14 och 53:1-3), är han ingen mindre än den trefalt höge själv (samma ord används om HERREN i 6:1; 33:10 och 57:15). Hans höghet ska också tydligt framträda efter fullbordad frälsningsgärning: "*Han ska bli hög och upphöjd, ja mycket hög*" (v. 13b). Paulus framhåller detsamma angående Jesus i anslutning till denna profetia: Han "utgav sig själv genom att anta en tjänares gestalt då han blev människa. Han som till det yttre var som en människa ödmjukade sig och blev lydig ända till döden – döden på korset. Därför har också *Gud upphöjt honom över allting*" (Fil. 2:7-9).

Verserna 14-15 har blivit föremål för olika tolkningar. Vem syftar "dig" på när det står: "*Liksom många häpnade över dig*"? Talar Herren här till Jesaja eller till sin Messias? De flesta tror att "dig" syftar på Messias och många korrigerar därför texten från "dig" till "honom", dock utan grund i grundtexten. Såväl den massoretiska texten som dödahavsrurollarna har "dig" (även Septuaginta, den tidiga översättningen till grekiska).

2 Angående kompositionen av Jesajabokens andra huvuddel, kap. 40-66, se min bok *Guds Ord och bibelkritiken* (XP Media 2004), s. 64ff.

I vers 14 sker en jämförelse mellan "dig" och "åsynen av *honom* (Messias)" (*mar'éhu*). Då blir det egendomligt om "dig" och "honom" skulle avse samma person. Enligt min mening är det naturligtast att uppfatta "dig" som syftande på Jesaja. Liksom många häpnade över Jesaja, så ska åsynen av Messias och hans frälsning av hednafolk (*gojim*) väcka än mer förundran.

Mycket i Jesajas framträdande och förkunnelse var häpnadsväckande, t.ex. när han gick naken och barfota i tre år som "ett tecken och förebud angående Egypten och Nubien" (20:3-4). Han hade ju sagt: "Se, jag och barnen som HERREN har gett mig är tecken och förebilder i Israel från HERREN Sebaot" (8:18). Han hade också på ett häpnadsväckande exakt sätt bl.a. förutsagt den ödeläggande assyriska invasionen (8:7-8) och sedan att Sanherib mot alla odds inte skulle lyckas inta Jerusalem utan lida ett stort nederlag (37:29, 33-34, 36-37). Messias framträdande ska väcka än mer förundran. Det häpnadsväckande är dels hans yttre ringhet och förnedring (inlett med det hebr. ordet *ken* = så), dels att hans frälsning omfattar inte bara Israels folk utan också hedniska syndare (hebr. *gojim*), också inlett med det hebr. ordet *ken* = så, på så vis). Satsbyggnaden är "liksom – så – på så vis".

Messias, Sions sanne konung, ska komma som en ringa och fattig gestalt (jfr Sak. 9:9) och bli svårt misshandlad när han fullbordar sitt försoningsverk, sin rening av alla människors synder: "*Liksom många häpnade över dig, så är hans utseende fördärvat mer än människors och hans gestalt mer än Adams barn.*" Nästa stycke tillägger: "lik en som man skyler ansiktet för, så föraktad att vi höll honom för ingenting" (53:3). Hur kan Herrens Messias, den trefalt höge, bli så förnedrad? Ofattbart! Men det måste ske för att hans frälsningsuppdrag skulle kunna fullgöras: att återlösa alla människor och rena dem från all synd. Det framgår av det andra *ken* i v. 15a: "*På så vis* (hebr. *ken*, Sept. *houútās*) *ska han bestänka många folk*" (hebr. *gojim rabbim*) (v. 15a), dvs. rena dem från all synd. Det som väckte förundran i Israel var sålunda dels Messias ringhet och stora förnedring, dels att han tog sin an *gojim*, hedniska syndare (se t.ex. Mark. 2:16-17).

Om man tolkar satsbyggnaden i v. 14-15 så att satsen "Liksom många häpnade över dig" (v. 14) får sin fortsättning först i vers 15 ("så ska han bestänka många folk"), blir jämförelsen haltande. Därför har man frågat sig om inte *jazzä* i v. 15 kan betyda något annat än "han ska bestänka". Kanske *jazzä* (av ordstammen *naza*) kan härledas från ett liknande ord i arabiskan som betyder "hoppa till"? Då skulle man kunna

översätta: "så ska han få många folk att hoppa till (underförstått: av häpnad)". Då haltar jämförelsen inte längre.³ Men tolkar man inte den första *ken*-satsen som en inskjuten parentes, finns det ingen anledning att frångå den naturliga översättningen av *ken jazzä gojim rabbim*: "På så vis ska han bestänka många folk", dvs. rena dem från all synd. Det stämmer också med sammanfattningen i 53:11: "Den rättfärdige, min tjänare, ska förklara de många rättfärdiga."

Förutom i Jes. 52:15 förekommer verbet *naza* 23 gånger i GT, alltid i betydelsen "stänka", se t.ex. 3 Mos. 4:6; 16:18-19. I regel brukar verbet *naza* åtföljas av prep. *al* ("på") när betydelsen är "stänka på". Men här är betydelsen närmast "bestänka, rena" och då behövs inte prep. "på". Dessutom förekommer prep. *al* omedelbart efter orden "många folk", så två *al* nära efter varandra vill man undvika. "Många" eller "de många" är i GT ett uttryck för den breda massan, dvs. alla (se även NT, Matt. 26:28 och Mark. 14:24). "Många folk" är sålunda lika med "alla folk".

Kan verkligen Messias vara en kung när han framträder i så stor ringhet och förnedring och låter sig misshandlas till oigenkännlighet? Och kan han verkligen rena alla människor från deras synder, också de ogudaktiga *gojim*? En sådan kung har andra kungar aldrig hört talas om. De blir alldeles mållösa inför Herrens sanne tjänare och hans gärningar: "Kungar ska tillsluta sin mun inför honom, för det som inte berättats för dem får de se och det som de inte hört får de erfara" (v. 15). Judarnas ledare kunde inte tänka sig att Jesus var kung, inte heller att han kunde rena ogudaktiga från synd. De bad Pilatus att inte skriva på tavlan över Jesu kors "judarnas konung": "Skriv inte judarnas konung, utan skriv att han har sagt sig vara judarnas konung" (Joh. 19:21). De kunde inte heller acceptera att Jesus förlät synder: "Han hädar! Vem kan förlåta synder? Det kan ingen utom Gud" (Mark. 2:7). Jämför Jesu ord: "Det är inte de friska som behöver läkare utan de sjuka. Jag har inte kommit för att kalla rättfärdiga utan syndare" (Mark. 2:17), och Paulus ord: "Den som utan att bygga på gärningar tror på honom som förklarar den ogudaktige rättfärdig, honom räknas hans tro till rättfärdighet" (Rom. 4:5).

3 Flera översättningar har valt denna utväg, t. ex. den norska från 1930: "således skal han få mange folkeferd til å fare op" och den senaste från 2011 lite friare: "slik skal mange folkeslag undres". August Pieper översätter (*Jesaias II*, Milwaukee 1919, s. 392) "in Erstaunen setzen" och John N. Oswalt (*The Book of Isaiah, Chapters 40-66*, Eerdmans 1998, s. 374) "startle". Den svenska kyrkobibeln från 1917 har: "så skall han väcka förundran hos många folk". Men de flesta översätter *jazzä* med "han ska bestänka", "he shall sprinkle", "er wird besprengen".

Messias möts av otro och förakt (53:1-3)

"Vem tror vår predikan, och för vem är HERRENS arm uppenbar?" (v. 1). Jesaja och andra Herrens profeter möts ständigt av tvivel på sanningen i deras förkunnelse. Det gäller inte minst evangeliet om Messias frälsningsgärning, hans förnedring och ställföreträdande gottgörelse för alla människor. Paulus fick erfara sanningen i Jesajas ord: "Alla ville inte lyda evangeliet. Jesaja säger: *Herre, vem trodde vår predikan?*" (Rom. 10:16).

Med *"HERRENS arm"* menas Herrens ingripande till dom och frälsning (52:10; 59:16). De flesta människor ser inte att Herrens *lidande* tjäna-are är ett med HERREN själv som enligt sitt löfte kommer till Sion och griper in till dom och frälsning. Men några hade tagit vara på profeternas undervisning. Den gamle Simeon kände igen det lilla Jesusbarnet som den utlovade frälsningen ("din frälsning"). Lukas berättar att Simeon tog barnet i sina armar och sa: "Mina ögon har sett din frälsning som du har berett att skådas av alla folk... Se, denne är satt till fall och upprättelse för många i Israel och till ett tecken som blir motsagt" (Luk. 2:30-34).

Enligt mänsklig visdom svarar inte Messias yttre framträdande mot hans höga väsen. Är han den trefalt höge och en konungslig överstepräst som bringar försoning för alla folk, då borde han väl framträda i översteprästerlig glans och prakt? Men vad säger Jesaja som redan sett den kommande Messias och hans frälsningsgärning: *"Han växte upp inför honom som en späd planta, som ett rotskott ur torr jord. Han hade varken yttre skönhet eller majestät. När vi såg honom, var det inte en syn så att vi gladdes åt honom"* (v. 2). Termen "rotskott" förekommer flera gånger i de messianska profetiorna. I 11:10 kallas den kommande Messias för "Isais rotskott" och i 4:2 för "HERRENS telning" (jfr Jer. 23:5 och Sak. 3:8). En telning eller ett lövsly har ingen yttre glans eller fågning. Det föraktas och rensas bort. Så skedde också med Messias. "Genom våld och dom blev han borttagen" (53:8).

I Upp. 5:5 benämns Kristus "Davids rotskott". Isais son David och hans rike liknas av Jesaja i 6:13 och 11:1 vid en stubbe, ett avhugget träd. Men ur Isais rot skulle Messias komma för att föra Davids fallna rike till ny storhet, en storhet av helt annat slag än den som kung David skapade. Hade folket lyssnat på profeternas predikan om Messias skulle inte bara Simeon ha känt igen den späda plantan som den utlovade Messias. De flesta kände inte igen honom. "Han kom till det som var hans eget, och hans egna tog inte emot honom" (Joh. 1:11). *"Föraktad var han och övergiven av människor, en smärtornas man, förtrogen med lidande, lik en som man skyler ansiktet för, så föraktad att vi höll honom för ingenting"* (v. 3).

En frälsare som förnedras, lider och dör kan inte vara en befriare att glädja sig åt, menar den här världens visa och den naturliga människan. De som hoppas på en Messias efter eget huvud väntar än idag på en stark och mäktig krigarkung eller en president med stor världslig makt. På Jesu tid väntade man på en Messias som kunde befria landet från romarna och skapa ett jordiskt lyckorike. En Messias som blev svårt misshandlad och slagen och till sist fastspikad på ett kors blev föraktad och betraktad som en bluff. ”De spottade honom i ansiktet och slog honom med knytnävarna. Andra gav honom piskrapp och ropade: ’Profetera för oss, Messias! Vem var det som slog dig?’” (Matt. 26:67f). ”De som gick förbi smädade honom och skakade på huvudet och sade: ’Du som bryter ner templet och bygger upp det på tre dagar, hjälp dig själv om du är Guds Son och stig ner från korset!’ Också översteprästerna och de skriftlärdade och de äldste gjorde narr av honom och sade: ’Andra har han hjälpt. Sig själv kan han inte hjälpa’” (Matt. 27:39ff).

Uttrycket *”förtrogen med lidande”* kan också översättas *”förtrogen med sjukdom”*. Men väljer man översättningen *”sjukdom”* måste det klargöras att detta ord har en djupare innebörd än vad vi numera tänker. Det är fråga om roten till all ondska och allt lidande, dvs. synden och alla dess följder. Frälsaren är förtrogen med, dvs. han har intimt fått känna på syndafallets alla följder: synd, lidande, sjukdom, hat och gudsövergivenhet (se Ps. 22). Uttrycket *”en som man skyler ansiktet för”* används i GT om den som drabbas av förbannelse. Därför ber den fromme i Psaltaren: ”Dölj inte ditt ansikte för mig” (Ps. 102:3). Den förbannelse som rätteligen skulle drabba oss syndare drabbades Messias av i vårt ställe. Paulus skriver: ”Kristus friköpte oss från lagens förbannelse, när *han blev en förbannelse i vårt ställe*” (Gal. 3:13). Detta klargörs närmare i nästa avsnitt som är mitten av mitten av mitten.

Messias lider och dör i syndares ställe (53:4-6)

Här har vi själva hjärtpunkten i Jesajas Messiasförkunnelse. Den inleds med det hebr. ordet *’akén*, en försäkran om hur något verkligen förhåller sig. Innebörden av *’aken* är: Så här förhåller det sig, sanningen är denna:⁴ *”Våra sjukdomar var det han som bar och våra plågor, de låg som en tung börda på honom. Men vi, vi höll honom för straffad, slagen och pinad av Gud”* (v. 4). Orden *”han”* och *”vi”* är här särskilt betonade. I hebreis-

4 På tyska *”Fürwahr”*, på engelska *”Surely”*.

kan ligga han och vi redan inbakade i verbets böjningsform, men här är de dessutom betonade med de fristående pronomina *hu'* ("han") och *'anáchnu* ("vi"). "Våra sjukdomar", dvs. hela mänsklighetens syndafördärv och dess följder, "låg som en tung börda på honom". Verbet *sabál* betyder "bära en tung börda".

Som en skarp kontrast till detta faktum följer: "*Men vi*." Hjälpte vi den utsände tjänaren att bära den tunga bördan? Tvärtom! Vi gjorde bördan ännu tyngre genom vår otro. Fastän Herrens *Torá* (gudomliga undervisning) gång på gång klargjort att vår synd måste bäras av en oskyldig ställföreträdare för att skaffas bort och försonas, var Israels folk ("vi") andligt blinda för den sanna innebörden av Messias lidande. Under gamla förbundets tid offrades enligt föreskrifterna i *Torá* en rad felfria offerdjur för att *ställföreträdande* sona synden. Dessa offer pekade fram emot och var skuggbilder av Messias syndfrihet och sonande offerdöd. "Offret ska vara ett felfritt handjur av nötboskapen, av fåren eller av getterna. Ni ska inte offra ett djur som har något lyte, för genom ett sådant offer blir ni inte välbehagliga" (3 Mos. 22:19-20, jfr Mal. 1:14). När den utlovade Messias kommer och en gång för alla genomför vad *Torá* så tydligt förebildat (jfr Hebr. 9:11-14), då ser vi inte att han bär *våra* synder och offras för dem, utan vi tror att Gud har straffat, slagit och pinat honom *för hans egna synder!*

Med ett enfatiskt *wehú* klargörs i vers 5 det rätta förhållandet: "*Men han var genomborrad för våra överträdelser skull, sönderslagen för våra missgärningars skull. Straffet för att vi skulle få frid tog han på sig och genom hans sår har vi blivit helade.*" Starkare ord än "genomborrad" och "sönderslagen" kan inte språket erbjuda för att skildra Messias oerhörda lidande och död för våra synders skull. Dessa ord beskriver vad Jesaja i sin syn sett hända med Messias. Fastän Jesaja var Herrens lydiga redskap skriver han "*våra* överträdelser, *våra* missgärningar". Han vet att också han är en syndare som Messias led och dog för. "Våra överträdelser är många" (59:12). "Vi är alla orena, alla våra rättfärdiga gärningar är som nerblodade kläder" (64:6, MT 64:5). Jesaja tonar inte ner sitt eget syndafördärv.

Det hebr. ord som översatts med "överträdelser", *päsha'* i pluralis, kommer av ett verb som betyder "revoltera, göra uppror" (mot Gud). Vi har satt oss över Guds heliga vilja och revolterat mot honom och hans goda ordningar. Det ord som översatts med "missgärningar", *'awón* i pluralis, betyder ordagrant "krokigt handlande" och det som blir dess följd, nämligen "skulder". Våra skulder till Gud måste betalas och det förmår vi

inte. Det kan bara den rättfärdige tjänaren göra. Vår upproriskhet och vårt krokiga handlande drar med sig Guds vrede och straff. Syndaren måste straffas. Men precis som det oskyldiga djuret trädde in i syndarens ställe, bar hans synder och led straffet, så tar Messias straffet på sig: *"Straffet för att vi skulle få frid tog han på sig"* (ordagrant: "var på honom"). Det som hindrade Gud från att stå i ett fridsförhållande till oss, synden i all dess vidd, tog han bort. *"Genom hans sår har vi helats."* En fullkomlig försoning med Gud är vunnen genom tjänarens sår. Allt vad synd, avfall och upproriskhet mot Gud heter har lagts på honom och sonats genom hans lidande och död i vårt ställe. "Den som skulle ha frid får straff, medan den som skulle ha straff får frid" (Luther).

Mot Messias enastående godhet mot oss kontrasteras i nästa vers vår insats. Vi har inte medverkat till vår frälsning med någon god gärning. Tvärtom: *"Vi gick alla vilse som får, var och en gick sin egen väg, men all vår skuld lade HERREN på honom"* (v. 6). Utan undantag är vi av naturen andligt blinda. Hjälplosa går vi vilse, följer egna vägar i stället för Guds. Men i stället för att överge oss låter HERREN sin rättfärdige tjänare dömas skyldig och straffas i vårt ställe. "All vår skuld" läggs enligt HERRENS vilja på den ende rättfärdige, den ende som med sitt liv kan betala för alla våra förbrytelser och skulder.

Messias tålmod när han oskyldig misshandlas, döms och dödas (53:7-9)

"Han blev misshandlad, men han led tåligt och öppnade inte sin mun. Lik ett lamm som förs bort till slakt och lik ett får som är tyst inför dem som klipper det, så öppnade han inte sin mun" (v. 7). Det verb som översatts med "blev misshandlad" används om slavdrivarnas piskande av sina slavar (t.ex. 2 Mos. 3:7). Messias utstod sitt svåra lidande tåligt och frivilligt. Petrus kommenterar Jesajas profetia och dess uppfyllelse: "När han blev hånad svarade han inte med hån, när han fick lida svarade han inte med hot, utan han överlämnade sin sak åt honom som dömer rättvist" (1 Petr. 2:23).

Han var *"lik ett lamm som förs bort till slakt"*. Här anspelas uppenbarligen på det felfria årsgamla lammet av hankön, taget från fåren eller getterna (se 2 Mos. 12:5-7), påskalammet vars blod blev folkets räddning. Sambandet mellan Messias och påskalammet kommenterar Petrus så här: "Ni blev friköpta ... med Kristi dyrbara blod, som med blodet av ett lamm utan fel och brist" (1 Petr. 1:18f). För att åskådliggöra Messias

tåliga lidande använder Jesaja bilden av den vuxna tackan (hebr. *rachel*) som tyst och tåligt låter sig klippas.

Vers 8 har blivit föremål för olika tolkningar och vitt skilda översättningar. Här följer en översättning som enligt min mening ger mest rättvisa åt grundtexten: "*Genom våld och dom togs han bort. Och hans släkte – vem brydde sig om att han blev avskuren från de levandes land? På grund av mitt folks avfällighet drabbade straffet honom.*" I sin syn hade Jesaja i förväg sett hur Herrens rättfärdige tjänare blev misshandlad och förkastad. Han utsattes för våld och dömdes till döden som den värste brottsling. Han "togs bort", dvs. avrättades.

När nu makthavarna behandlade Herrens sanne tjänare på detta grymma sätt och dömdes honom till döden, hur agerade då hans egna landsmän, "hans släkte" (*doró*)? Det hebreiska ordet *dor* betyder "släkte, generation, samtida". Agerade de inte till den oskyldiges försvar? Nej, hans släktes agerande är så anmärkningsvärt att orden "hans släkte" står i framförställd, betonad position: "*Och hans släkte – vem brydde sig om att han blev avskuren från de levande land?*"⁵ Det hebreiska ord som här översatts med "brydde sig om" (*siach*) kan översättas "betänkte, beklagade, bekymrade sig om, besinnade". Redan Mose använde ordet "släkte" om sitt eget folk och skrev: De har handlat illa mot HERREN, de är "ett förvänt och avogt *släkte (dor)*" (5 Mos. 32:5), "ett förvänt *släkte (dor)*, barn utan trohet" (5 Mos. 32:20).

Jesus använder ordet "släkte" på samma sätt som Jesaja och Mose. Om Människosonen (som är han själv) säger han: "Först måste han lida mycket och bli förkastad av detta *släkte (geneá, grekiskans ord för dor)*" (Luk. 17:25). Han använder samma ord som Mose ("ett ont och trolöst *släkte*") när han talar om judarnas skriftlärd och fariseer (Matt. 12:39), och han tilltalar sitt folk med orden: "Du fördärvade *släkte* som inte vill tro!" (Matt. 17:17). Johannes skriver om Messias egna landsmän, hans släkte: "*Hans egna* tog inte emot honom" (Joh. 1:11). Utan besinning ropade de: "Bort med honom, bort med honom. Korsfäst honom!" (Joh. 19:15). Den romerske landshövdingen Pilatus sa: "Jag finner honom inte skyldig till något brott" (Joh. 18:38). "Men judarna skrek: Friger du honom är du inte kejsarens vän. Var och en som gör sig själv till konung sätter sig upp mot kejsaren" (Joh. 19:12).

5 Aug. Pieper skriver korrekt: "Wir haben hier einen Akkusativ der Hinsicht: 'und was sein Geschlecht, d. h. Seine Zeitgenossen, anbetrifft'" (*Jesajas II*, s. 409).

Varför blev då Messias dömd till döden? Sista meningen i vers 8 ger svaret, det svar som mera utförligt getts redan i vers 5: *"På grund av mitt folks avfällighet drabbade straffet honom."* Det ord som här översatts med "avfällighet" (på hebr. *päsha'*) är det ord som används om "upproriskhet mot Gud, överträdelse av Guds lag". Den svenska bibelkommissionens översättning av år 1878 översätter som jag gjort ovan fram till denna sista mening som de flätar samman med det föregående med orden "för mitt folks överträdelse, ett syndoffer för dem". Men de avslutande orden "för mitt folks överträdelse ..." bör uppfattas som en ny mening, vilket Aug. Pieper med rätta påtalat.⁶ Han översätter enligt min mening korrekt: "Durch Zwang und Richterspruch ward er hinweggerafft, und sein Geschlecht – wer (unter ihnen) hat's beklagt, dass aus dem Land der Lebenden er weggerissen ward? Ob meines Volkes Frevel traf ihn das Gericht."⁷

Vers 8 handlar om Messias död, vers 9 om hans begravning. Som en brottsling fick Messias dö och som en brottsling avsåg man att begrava honom bland andra brottslingar: *"Man ville ge honom en grav bland brottslingar, men hos en rik var han vid sin död, eftersom han ingen orätt gjort och*

6 "Der letzte Satz *mippescha'* etc. lässt sich als selbständige, vom Vorhergehenden unabhängige Aussage fassen" (*Jesaias II*, s. 410).

7 *Jesaias II*, s. 406. Det är framför allt två hebreiska ord som föranlett olika tolkningar av vers 8, dels ordet *dor* "släkte", dels ordet *siach*. *Dor* har i några översättningar tolkats som "his descendants" (hans efterkommande) (NIV 1984), "seines Lebens Länge" (hans livslängd) (Luther 1545, övertaget i Karl XII:s bibelövers.), "hans öde" (Bibel 2000) och "hans tid" (norska övers. 2011). Verbet *siach*, som betyder "beklaga, bekymra sig om, besinna, begrunda" (som substantiv "klagan, bekymmer, begrundan") har i några översättningar tolkats som "tenkte" (Dk 1931), "tenkte på" (No 2011), "can speak of" (NIV 1984) och "will ausreden" (Luther 1545), som blivit "kan uttala" i Karl XII:s bibelövers. Dessa tolkningar har lett till följande avvikande översättningar:

- Dk 1931: "Fra Trängsel og Dom blev han taget, men hvem i hans Samtid tenkte, då han reves fra de levandes Land, att han ramtes for mit Folks Overträdelse?"
- No 2011: "Efter fengsel og dom ble han tatt bort. Men hvem i hans tid tenkte på at han ble uttryddet av de levandes land fordi mitt folks lovbrudd rammet ham?"
- Bibel 2000: "Han blev fångslad och dömd och fördes bort, men vem ägnade hans öde en tanke? Han blev utestängd från de levandes land, straffad för sitt folks brott."
- NIV 1984: "By oppression and judgment He was taken away. And who can speak of his descendants? For he was cut off from the land of the living; for the transgression of my people he was stricken."
- Luther 1545: "Er ist aber aus der Angst och gericht genommen, wer will seines Lebens Länge ausreden? Denn er ist aus dem Lande der Lebendigen weggerissen, da er um die Missetat meines Volks geplagt war."
- Karl XII:s övers.: "Men han är tagen utur ångest och dom: ho kan uttala hans lifslängd? Ty han är borttryckt utaf the lefwandes land: så han för mitt folks missgärningar plågad war."

inget svek fanns i hans mun" (v. 9). Det blev inte som man planerat. I och med Messias fullbordade försoningsdöd som helt och hållet rättfärdig var hans förnedringstid över. Han led och dog i syndares ställe. Själv hade han "ingen orätt gjort och inget svek fanns i hans mun".

Vers 9 bildar övergången mellan Messias förnedring och hans upphöjelse. Inledningen av versen anknyter till hans förnedring. Versens fortsättning pekar fram emot hans upphöjelse. Eftersom han var helt utan synd och svek och fullkomligt fullbordat sitt återlösningsverk hörde han inte hemma bland brottslingar. Döden kunde inte behålla honom, han måste upphöjas till liv igen. Gud styrde det så att hans fullkomlige tjänare fick en ärofull begravning. Så skedde också vid uppfyllelsen av denna profetia genom att "en rik man från Arimatea som hette Josef ... gick till Pilatus och bad att få Jesu kropp." "Han lade den i sin nya grav som han hade låtit hugga ut i klippan" (Matt. 27:57-60).

Många översättare tycker att orden "*hos en rik*" inte passar in i sammanhanget. Därför anser de att grundtextens ord måste ändras. Bibel 2000 översätter: "Han fick sin grav bland de gudlösa, fick vila *bland ogärningsmän*." Redan bibelkommissionen 1878 ändrar till "ibland ogerningsmän". Också den reviderade Lutherbibeln av år 1984 har "bei Übeltäter" i stället för Luthers "wie ein Reicher". Följden blir att den hebr. konjunktionen *al*, översätts med "fastän, ehuru" (although, though, wiewohl) i stället för den normala betydelsen "eftersom" (because, weil).⁸ No 1930 översätter korrekt: "De gav ham hans grav blandt ugudelige, men hos en rik var han i sin död, *fordi* han ingen urett hade gjort, og det ikke var svik i hans munn."

Messias upphöjelse och rika segerbyte (53:10-12)

Den återlösning som Jesaja sett Messias genomföra genom sitt oskyldiga lidande och sin offerdöd var helt enligt HERRENS plan och vilja: "*Det var HERRENS vilja att slå honom, att låta honom lida. När hans själ blev ett skuldoffer, skulle han få se avkomma och förlänga dagar, och HERRENS vilja skulle ha framgång genom hans gärning*" (ordagrant: "hans hand") (v. 10). Utmärkande för skuldoffret, som omtalas 26 gånger i 3 Mosebok, är att det är fråga om *betalning*. Syndaren kan inte återlösas eller friköpas utan betalning. Det krävs ett felfritt offer till ett värde som täcker hela skulden

8 "Die letzte Hälfte des Verses ist Begründung des zweiten Satzes der ersten Hälfte", skriver Aug. Pieper med rätta (*Jesajas II*, s. 412).

och i Jesaja 53 är det inte bara fråga om *en* persons syndaskuld utan *alla* människors. Hebreerbrevets författare skriver: "Kristus gick en gång för alla in i det allra heligaste, *inte med bockars och kalvars blod utan med sitt eget blod, och vann en evig återlösning*" (Hebr. 9:12). Paulus skriver: "*En har dött i allas ställe, och därför har alla dött*" (2 Kor. 5:14). I Uppenbarelseboken tilltalas Kristus som det sanna offerlammet: "Med ditt blod har du åt Gud köpt människor *av alla stammar och språk, folk och folkslag*" (Upp. 5:9).

Verbet *tasim* kan vara både 3:e person femininum och 2:e person maskulinum. Mycket talar för att "hans själ" är subjekt till *tasim* (det hebr. ordet för "själ" är femininum) och då blir översättningen: "När hans själ blev (utgjorde) ett skuldoffer..." Det är också möjligt att översätta: "När du (Gud) gjorde hans själ till ett skuldoffer..." Angående Messias offer betonas i NT både att Gud gjorde Messias till synd för oss (2 Kor. 5:21) och att Människosonen gav sitt liv till lösen för många (Matt. 20:28).

De gammaltestamentliga skuldooffren måste ständigt upprepas och nya offerdjur framskaffas, eftersom det offrade djuret förblev i dödens våld. Med Herrens sanne tjänare, Messias, är det annorlunda. Han förblir inte i dödens våld. Efter fullbordad offerdöd får han liv igen. Döden hade ingen rätt till den rättfärdige. "Han skulle få se avkomma och leva länge", och så blev det. Uttrycket *ja'arik jamim*, på akkadiska *urruku ume*, betyder ordagrant "*förlänga dagar*". Den förlängning av dagar det är fråga om här kan inte döden sätta en gräns för. Det är fråga om att få liv igen, ett liv eller dagar som ingen död kan avkorta.

Uttrycket "*få se avkomma*" för tankarna till *Guds löfte till fäderna om talrik avkomma* (se 1 Mos. 15:5; 22:17; 28:14), ett löfte som sedan knyts till den nye David: "Lika oräknelig som himlens härskara är och lika omätbar som sanden är i havet, lika talrik ska jag låta min tjänare Davids efterkommande bli" (Jer. 33:22). Messias offerdöd är en död till liv och riklig frukt. Löftet till fäderna och till David går i fullbordan. Jfr Upp. 7:9: "Därefter såg jag, och se: *en stor skara som ingen kunde räkna, av alla folk och stammar och länder och språk*. De stod inför tronen och inför Lammet."

"*För sin själs mödas skull får han se det och blir tillfreds. Genom sin kunskap förklarar den rättfärdige, min tjänare, de många rättfärdiga och deras skulder är det han som bär*" (v. 11). "Han får se det", nämligen vad HERREN hade lovat sin Messias: att han "skulle få se avkomma" och uppstå igen till liv ("*förlänga dagar*").⁹ HERRENS vilja skulle ha framgång ge-

9 Qumranhandskrifterna till Jesajaboken har tillägget "ljus": "får han se *ljus*".

nom hans tjänares gärning. Genom att Messias tåligt och lydigt utförde sin Faders vilja och offrade sitt syndfria liv i alla syndares ställe fick han med tillfredsställelse se frukten av sin möda: evigt liv för en rik avkomma. Jämför Jesu ord om den rika frukten genom sin död: "Om vetekornet inte faller i jorden och dör, förblir det ett ensamt korn. Men *om det dör bär det rik frukt*" (Joh. 12:24).

Vad innebär orden "*genom sin kunskap*"? Det hebr. ordet för kunskap (*dá`at*) har en rik innebörd. Det används inte bara om vetande utan också om intim gemenskap, t.ex. mellan man och hustru ("mannen *kände* sin hustru", 1 Mos. 4:1). Genom Messias kunskap och fullkomliga gemenskap med HERREN, helt utan synd, tillräknas hans rättfärdighet "de många", dvs. alla syndare. Han, den ende rättfärdige, förklarar genom sin ställföreträdande gottgörelse "de många" rättfärdiga, för alla deras skulder har han sonat, burit och betalat. "Hans kunskap" kan också betyda "kunskap om honom (Messias)". Innebörden skulle då bli att de som känner Messias och lever i nära gemenskap med honom, blir förklarade rättfärdiga av honom, alltså rättfärdiggörs *genom tron* (den s.k. subjektiva rättfärdiggörelsen). Med tanke på sammanhanget i texten torde betoningen här ligga på den objektiva rättfärdiggörelsen, dvs. vad den rättfärdige tjänaren (Messias) gör och vad han åstadkommit genom sin återlösningsgärning. Texten handlar ju rakt igenom om den sanne tjänarens frälsningsgärning, hans fullständiga trohet mot Herrens vilja i kontrast till vår otrohet.

"Därför ska jag ge honom de många till arvedel och de starka ska han få som byte, eftersom han utgav sitt liv i döden och lät sig räknas bland brottslingar. Han var den som bar de många synd och trädde in i brottslingarnas ställe" (v. 12). Avslutningsversen understryker kraftfullt med "*därför*" orsaken till den rättfärdige tjänarens seger över döden. Genom att träda in i syndares ställe, lida och dö i deras ställe, bar Messias alla människors synd och betalade deras syndaskuld. Som Herrens rättfärdige tjänare kunde inte döden behålla honom, utan han uppstod till liv igen och vann ett rikt segerbyte. Också "de starka" besegrade han och erbjuder nu "de många" en evig arvedel. Paulus använder liksom Jesaja ordet "*därför*" för att understryka orsaken till Messias seger över döden och hans stora upphöjelse: Han "ödmjukade sig och blev lydig ända till döden – döden på korset. *Därför* har också Gud upphöjt honom över allting och gett honom namnet över alla namn" (Fil. 2:8-9).

Jesaja har redan tidigare i sin bok använt sig av ett militärt språkbruk för att åskådliggöra resultatet av Herrens frälsningsgärning: "Se, han har

med sig sin lön, hans segerbyte går framför honom" (40:10b). "De ska glädja sig inför dig ... så som man fröjdar sig när man delar byte" (9:3b). Den stora striden mot Guds fiender riktar sig mot fienderna synden och döden. De måste besegras och den ende Rättfärdige beseграr dem. De många är nu hans segerbyte, hans egendom som dyrt köpts med hans oskyldiga blod. Segern har inte vunnits med hjälp av en stor mänsklig armé. Den rättfärdige tjänaren var ensam, föraktad och övergiven av människor, när han *"trädde in i brottslingarnas ställe"*. Messias "ställde sig mellan överträdarna och det straff de förtjänade."¹⁰ Jfr 63:3: "En vinpress har jag trampat, *jag ensam, ingen i folket hjälpte mig.*"

Det är påfallande hur litet Jesaja 52:13-53:12 talar om människans insatser för att bli frälst. Människan har inget annat att erbjuda Herrens lidande tjänare än sin synd. Hon har inte bistått honom eller hjälpt honom bära den tunga syndabördan. Den stora kontrasten i "Jesaja 53" är mellan "han" och "vi": "*Han* var föraktad och övergiven av människor", "*han* var genomborrad för *våra* överträdelsers skull", "straffet för att *vi* skulle få frid tog *han* på sig", "*han* hade ingen orätt gjort", "*vi* gick alla vilse som får", "*vi* höll honom för ingenting", "*våra* sjukdomar var det *han* som bar och *våra* plågor, de låg som en tung börda på *honom*".¹¹

Kap. 54:1-17, Det sanna Sions härlighet

Detta kapitel innehåller en rad kontraster: mellan det otrogna Sion och det Sion där alla är Herrens lärjungar, mellan ett folk som är svårt hem-sökt pga. sitt avfall från HERREN och ett som är rikt välsignat, mellan ett fördärvat Sion och ett Sion underbart byggt av uteslutande ädla stenar.

Sions sanna barn är Herrens övernaturliga skapelse (vers 1-5)

Efter den svåra straffdomen genom assyriernas härjningar var Herrens olydige tjänare Israel i ett eländigt tillstånd. Landet med dess invånare var svårt härjat och förött. Jesaja liknar här gamla förbundets gudsfolk vid

10 C. North, *The Second Isaiah* (Oxford 1964), s. 246.

11 Fram till slutet av 1700-talet var kristna kommentatorer så när som på enstaka undantag eniga om att Jesaja 53 var en messiansk profetia. I och med "upplysningen" och rationalismen blev läget ett annat. Samtidigt som man började förneka Jesajas författarskap till Jes. 40-66, kom tolkningen av Jes. 53 att förändras. Ett typiskt utslag för rationalismen finner vi i F. Hitzigs kommentar: "Den messianska tolkningen är alltigenom i strid med profetians väsen som utesluter förutsägelse" (*Der Prophet Jesaja*, Heidelberg 1833, s. 577).

en ofruktssam, ensamstående kvinna. Likväl ska Sion få en rik avkomma genom att den rättfärdige tjänaren fullbordar sitt frälsningsuppdrag: sin ställföreträdande gottgörelse för alla människors synder (se kap. 53). Det glada budskapet om denna gottgörelse har makt att föda människor på nytt. Denna födelse är övernaturlig, inte en följd av mänsklig förmåga, mänsklig fruktsamhet. Jesaja skriver: *"Jubla, du ofruktssamma, ... du som inte haft födslovärkar, för den ensamma får många barn, fler än den som har man, säger HERREN"* (v. 1). Johannes skriver om alla som tror på Messias och hans frälsningsgärning: "De är inte födda av blod eller av köttets vilja eller av någon mans vilja, utan av Gud" (Joh. 1:13).

Den rika frukten av Messias frälsningsgärning profeterar Jesaja om redan tidigare i sin bok, bl.a. i 49:6: "Det är för lite för dig, då du är min tjänare, att endast upprätta Jakobs stammar och föra tillbaka de bevarade av Israel. Jag ska sätta dig till ett ljus för hednafolken, för att du ska bli min frälsning ända till jordens yttersta gräns." Ja, så många ska inbärgas att platsen för det sanna Sions tält måste utvidgas *"både åt höger och åt vänster"* och långt utanför Israels land: *"Din avkomma ska ta hedningarnas länder i besittning och befolka ödelagda städer"* (v. 2-3).

I stället för skam, betryck och elände uppmanas Herrens svårt sargade folk att nu rikta blicken mot Herrens nådegärningar. *"Du ska inte bli vanärad. Nej, du ska glömma din ungdoms skam och inte mer minnas ditt änkestånds smälek"* (v. 4). Med *"din ungdoms skam"* menas Israels första tid då Israels barn i trolöshet övergav Herren och löpte efter andra gudar. Den innevarande tiden kallar Jesaja för *"ditt änkestånds smälek"*, eftersom Israel och Juda övergett sin rätte man HERREN som vore han död, han som är den ende levande Guden. Sions otrohet med främmande gudar har blivit hennes olycka. Genom deportationer och svår plundring har hon blivit som en ensam änka. Vänd därför om till HERREN, besinna vem han är: din Skapare, HERREN Sebaot, din Återlösare, Israels Helige, hela jordens Gud: *"Din rätte man är han som har skapat dig, HERREN Sebaot är hans namn. Och din Återlösare är Israels Helige, hela jordens Gud ska han kallas"* (v. 5). Denne mäktige Gud är den ende som kan ge den ofruktssamma rik avkomma. Jeremia skriver: "Israel och Juda är inte änkor övergivna av sin Gud, av HERREN Sebaot, fastän deras land är fullt av skuld mot Israels Helige" (51:5).

Evig nåd och frid i stället för vrede och undergång (vers 6-10)

"Som en övergiven kvinna i hjärtesorg kallar HERREN på dig, som en ung-

domshustru som förskjutits, säger din Gud" (v. 6). Genom att överge sin rätte man i grov avfällighet och otro har Sion drabbats av svåra hemsökelser. Hon kan nu liknas vid "en övergiven kvinna i hjärtesorg". Men Herren vill inte straffa och förgöra utan benåda och frälsa. "Mitt hjärta vänder sig i mig, all min barmhärtighet vaknar. Jag vill inte låta dig känna min brinnande vrede", säger Herren genom sin profet Hosea (11:8f). *"Ett litet ögonblick övergav jag dig, men i stor barmhärtighet vill jag på nytt samla dig"* (v. 7). Den vrede som Sion drabbats av förbleknar i jämförelse med Herrens stora barmhärtighet och nåd. "Ett ögonblick varar hans vrede, hela livet hans nåd", skriver David (Ps. 30:6). *"Då min vrede välldes fram, dölde jag ett ögonblick mitt ansikte för dig, men med evig nåd vill jag nu förbarma mig över dig, säger HERREN din återlösare"* (v. 8).

Herrens löftesord om evig nåd och frid tack vare Messias frälsningsgärning har makt att omvända syndare och föda dem på nytt. "Jag gläder mig inte åt den ogudaktiges död. I stället vill jag att den ogudaktige vänder om från sin väg och får leva" (Hes. 33:11). Därför är Jesaja som "HERRENS mun" så angelägen att nå Sions barn med det enda som kan omvända syndare. Det glada budskapet om evig nåd och frid genom Messias är lika tillförlitligt som löftesordet efter syndafloden: *"Liksom jag svor att Noas flod inte mer skulle komma över jorden, så svär jag att inte mer vredgas på dig eller bestraffa dig"* (v. 9).

Jesaja har fått veta av Herren att "bara en kvarleva" av Israels hus kommer att vända om (Jes. 10:21-22). Men det är inte Herrens fel utan beror på människors framhärdande i otro och tvivel på Herrens oförtjänta löften: *"Om än bergen viker bort och höjderna vacklar, så ska min nåd inte vika från dig och mitt fridsförbund inte vackla, säger HERREN, din förbarmare"* (v. 10). "Hela dagen har jag räckt ut mina händer mot ett trotsigt folk, som vandrar på den väg som inte är god, som följer sina egna tankar" (65:2).

Det sanna Sions enastående härlighet (vers 11-17)

Skillnaden mellan det gamla och det nya Jerusalem är stor. Det gamla Jerusalem är i ett tröstlöst och eländigt tillstånd till följd av folkets otro och upproriskhet mot Herren: *"Du eländiga, som blivit hemsökt av stormar utan att få någon tröst"* (v. 11a). Den stora olyckan är när det enda som kan föda på nytt, den sanna trösten, det sanna evangeliet, föraktas och inte längre predikas. Det nya Jerusalem däremot är Guds skapelse ovanifrån, en stad av underbaraste slag (v. 11b-12), något att se fram emot för alla troende som deras "arvedel" (v. 17). Denna stad såg Abraham, trons fader,

fram emot: "Han väntade på staden med de fasta grundvalarna, den som Gud har format och skapat" (Hebr. 11:10). "Det nuvarande Jerusalem lever i slaveri med sina barn, men det himmelska Jerusalem är fritt, och det är vår moder", skriver Paulus (Gal. 4:25-26).

Med hjälp av olika ädelstenar beskrivs det sanna Sions enastående härlighet: "*Se, jag murar dina stenar med spetsglans och lägger grunden med safirer, jag gör dina tinnar av rubiner, dina portar av kristall och hela din ringmur av ädla stenar*" (v. 11b-12). Det sanna Sion har en skönhet och ett värde som visar med vilken omsorg och kärlek Herren bygger sin stad. Jesaja återkommer till "HERRENS stad, Israels Heliges Sion" i kap. 60. Där heter det: "Du ska kalla dina murar för frälsning och dina portar för lovsång. Solen ska inte mer vara ditt ljus om dagen, månen ska inte mer lysa dig med sitt sken. HERREN ska vara ditt eviga ljus, din Gud ska vara din härlighet" (60:18-19). De betryckta och plågade som lyssnar i tro till dessa ord om det sanna Sions underbara verklighet blir tröstade och uppmuntrade av att tillhöra detta Sion, även om de i den här syndfulla världen inte kan se det med sina ögon utan ser ett helt annat, eländigt Sion. Jämför Jesu ord: "Mitt rike är inte av denna världen" (Joh. 18:36), och "Guds rike kommer inte så att man kan se det med ögonen" (Luk. 17:20).

I det sanna Sion finns inga avgudadyrkare som vänder HERRENS ord ryggen. "*Alla dina barn är HERRENS lärjungar*" (v. 13). De har tagit emot den frid och rättfärdighet som den rättfärdige tjänaren genom sin gottgörelse erbjuder alla syndare (se 53:5,11): "*Dina barns frid är stor, genom rättfärdighet är din grund stadig*" (v. 13f). Vilken kontrast till det skakiga och plågade Sion! Jämför Hebreerbrevets ord om de troendes Sion "som inte kan skaka": "Ni har kommit till Sions berg, den levande Gudens stad, det himmelska Jerusalem... Då vi alltså får ett rike som inte kan skaka, låt oss vara tacksamma och tjäna Gud efter hans vilja" (Hebr. 12:22, 28).

I det sanna Sion är förtryck och det som skapar skräck fjärran (v. 14). Den som går till angrepp mot det sanna Sion ska själv komma på fall (v. 15). Herren har full kontroll över historien, också vad fienderna tar sig för. Utan hans tillåtelse kunde inte smeden forma vapen och fördärvarn förstöra (v. 16). Inget vapen som smids mot Sion ska ha framgång (v. 17a). Det sanna Sion är "*HERRENS tjänares* (dvs. de troendes) *arvedel, och deras rättfärdighet kommer från mig, säger HERREN*" (V. 17b). Deras rättfärdighet och frälsning är en oförtjänt gåva från Herren, inte en följd av deras gärningar.

Romarbrevet – del V

av Egil Edvardsen

Den tillräknade rättfärdigheten: Rättfärdiggörelsen – 3:21-5:21

Rättfärdiggörelse genom tron på Kristus – Rom. 3:21-31

Vi har sett i hela det långa avsnittet Rom. 1:18-3:20 hur Paulus tydligt beskrivit alla människors stora problem och hopplösa tillstånd. Under lagen finns inte en enda människa som är rättfärdig inför Gud. Ingen kan uppfylla Guds krav på rättfärdighet. Ingen har den rättfärdighet som Gud kräver.

”Men nu”, skriver Paulus, ”har det uppenbarats en rättfärdighet från Gud utan lag, en som lagen och profeterna vittnar om” (vers 21). Orden ”Men nu” är starkt betonade i grundtexten. De markerar en övergång till något helt nytt. Hittills har Paulus talat om synden, nu ska han tala om syndernas förlåtelse. Hittills har han talat om Guds vrede som uppenbarar sig över all synd, nu ska han tala om Guds nåd till alla syndare. Hittills har han uppehållit sig på lagens och domens område, nu ska han föra oss in på nådens område.

”Guds rättfärdighet” (översatt ovan enligt SFB: ”en rättfärdighet från Gud”) betyder här detsamma som i Rom. 1:17, dvs. en rättfärdighet som kommer från Gud och som Gud ger. Om uttrycket ”Guds rättfärdighet”, se kommentaren till Rom. 1:17 på sid. 30-31 i Biblicum 1/2013.

Guds rättfärdighet är alltså inte den rättfärdighet som lagen kräver utan en rättfärdighet ”som lagen och profeterna vittnar om” (vers 21). ”Lagen” står med bestämd artikel på grekiska och avser *Torá*, dvs. de fem Moseböckerna. ”Lagen och profeterna” är ett vanligt uttryck för hela Gamla testamentet (se t.ex. Matt. 7:12 och Apg. 24:14). Jfr också Luk 16:29, där uttrycket ”Mose och profeterna” är identiskt med ”lagen och profeterna” och betyder hela Gamla testamentet.

Var vittnar ”lagen och profeterna” om den rättfärdighet som Gud

ger? Exempel på detta vittnesbörd från "Lagen" (dvs. De fem Moseböckerna) finner vi i 1 Mos. 3:15; 12:3 och 15:6). Exempel på vittnesbörd från "Profeterna" har vi i Jes. 53 och Mika 5:1. Sålunda vittnar "lagen och profeterna" om Guds rättfärdighet på dessa och liknande ställen och talar om den rättfärdighet som Gud ska ge människorna i och genom "den rättfärdiga spiran", "den rättfärdige tjänaren", Messias. När Messias kommit sa han om sig själv: "Skrifterna (dvs. "lagen och profeterna") ... vittnar om mig" (Joh. 5:39; läs också Luk. 24:25-27!).

Guds rättfärdighet ges oss i Kristus. Han är vår rättfärdighet. Han har trätt in i vårt ställe och gjort det vi skulle ha gjort men som vi inte kunde. Han har blivit det vi skulle ha varit men inte är.

Denna rättfärdighet "har uppenbarats", säger Paulus i Rom. 3:21. Att den har uppenbarats betyder att den har funnits där tidigare. Det är inte vi som genom vår tro eller våra gärningar frambringar den. Gud har skapat den åt oss i och genom Kristus. Den ligger färdig för oss som ett fullbordat faktum.

"När ett tackelse faller från ett föremål, som ska invigas, blir inte föremålet i fråga till i det ögonblick som vi ser (tror) det, i det ögonblick tackelset faller. Det fanns där redan förut, före seendet, före tron, men dolt av otron, av tackelset" (från *Rättfärdiggörelsen* av Seth Erlandsson, sid. 11, i den norska utgåvan sid. 18).

Vad betyder det att Guds rättfärdighet har uppenbarats "utan lag"? Här står det ingen artikel framför ordet "lag" på grekiska. Därmed är det först och främst lagens *kvalitet*, dvs. dess krav och villkor som det är tal om. Därför kan vi översätta så här: "Guds rättfärdighet har uppenbarats utan lag", dvs. utan några som helst krav eller villkor som vi först måste uppfylla för att få Guds rättfärdighet (jfr Fil. 3:9; Ef. 2:9).

I vers 22-25 förkunnar Paulus hur denna Guds rättfärdighet har uppenbarats och hur vi får del av den.

I vers 22 blir det helt klart att det inte rör sig om en rättfärdighet som Gud *kräver* utan en som han *ger*: "*en rättfärdighet från Gud genom tro på Jesus Kristus för alla som tror*". Det finns bara ett sätt att ta emot den rättfärdighet som Gud skänker, nämligen genom tro.

Vad är tro? Det framgår helt tydligt av detta avsnitt att tron inte är en laggärning. Tron står i motsats till alla laggärningar (se vers 28). Den är inget villkor för att Guds rättfärdighet ska bli en verklighet. Det är inte tron som skapar Guds rättfärdighet. Vi blir inte rättfärdiggjorda *på grund av* tron eller därför att vi tror.

Vad är då tron? Tron är hjärtats tillit till Guds löften. När Gud lovar att ge oss sin rättfärdighet, kan vi bara ta emot löftet på *ett* sätt, nämligen genom att tro det. Därmed blir tron som en tom hand som Gud kan lägga hela sin frälsning och alla sina välsignelser i.

Paulus understryker att vi bara kan få Guds rättfärdighet på *ett* sätt, nämligen genom tron. Därmed säger han inte att Guds rättfärdighet bara gäller de troende och inte alla. Vad han vill framhäva är att tron är det enda sättet som vi kan ta emot Guds löften på, hans löften om frälsning och rättfärdighet.

Att Guds rättfärdighet gäller alla och att hans rättfärdiggörelsedom är universell lär Paulus tydligt i följande verser och kapitel i Romarbrevet (t. ex. Rom. 5:18; se också 2 Kor. 5:15, 19).

Varför säger Paulus att det är ”genom tro på *Jesus Kristus*” som vi får Guds rättfärdighet? Därför att det är han som har uppfyllt Guds rättfärdighetskrav för oss och genom sin offerdöd fullkomligt gottgjort för alla våra lagöverträdelse.

”*Här finns ingen skillnad*”, säger Paulus vidare i vers 22. Tidigare har han skrivit: ”*för hos Gud finns ingen partiskhet*” (2:11). Gud gör ingen skillnad på syndare. Det finns inte ”stora” eller ”små” syndare i hans ögon. Alla syndare står på samma plan i förhållande till Gud, dvs. i samma hopplösa och hjälplösa tillstånd. ”*Alla har syndat*”, skriver Paulus (3:23), och därför står hela världen skyldig inför Gud (jfr 3:19).

Gud gör alltså ingen skillnad när det gäller människornas synder och de konsekvenser de medför. Men samma opartiskhet visar sig också i Guds nåd och barmhärtighet. Mänskligheten är inte bara ett när det gäller synden och dess konsekvenser, den är också ett när det gäller rättfärdiggörelsen och frälsningen från synden.

I vers 23 ger Paulus oss en tilläggsupplysning till det som han skrev i det stora lagavsnittet 1:18-3:20. Han säger att på grund av synden saknar vi människor ”*härligheten från Gud*”. Norska Bibeln 1988 översätter: ”Alla har syndat och står utan Guds ära.” Det ord som i NO 2011 översätts med ”härlighet” och i NB 1988 med ”ära” kan betyda bägge delarna. Om vi översätter med ”härlighet”, måste vi förstå det så att på grund av synden har mänskligheten förlorat den härlighet som Gud gav den vid skapelsen och som han ville att alla människor skulle ha.

Men i andra sammanhang har det grekiska ordet *doxa* en annan betydelse och måste översättas med ”ära”, dvs. den ära eller det beröm som Gud ger människor. Ett bra exempel på detta finns i Joh. 5:44 där Jesus

tillrättavisar de vantroende judarna: "Hur ska ni kunna tro, ni som tar emot ära av varandra och inte söker den ära som kommer från den ende Guden?" (se också Joh. 12:43; 1 Tess. 2:6).

Vi behöver frälsning inte bara från det som i våra ögon ser ut som synd, utan också från vår egen rättfärdighet och våra egna så kallade "goda gärningar". I Rom. 2:23 sa Paulus: "Du som är stolt över lagen, du vanärar Gud genom att bryta mot lagen." Att berömma sig av lagen är att berömma sig av det man själv är och gör. Det är att berömma sig av sin egen rättfärdighet. Men eftersom ingen kan hålla lagen fullkomligt, leder ett sådant självberöm till att vi i stället vanärar Gud.

Rom. 3:24 är kanske en av de viktigaste och mest centrala verserna i hela Bibeln. Här förkunnas evangeliet om frälsningen och frälsningens grund så tydligt att detta inte går att missförstå om vi bara vill läsa som det står. Paulus skriver: "*De förklaras rättfärdiga gratis, av hans nåd, därför att de har friköpts av Kristus Jesus.*"

Eftersom alla människor saknar all ära inför Gud och inte är i stånd till att uppfylla hans rättfärdighet, finns det bara en enda möjlighet för människorna att bli frälsta, och det är genom att Gud gör allt. "Gratis" och "av hans nåd" är närmast synonyma uttryck. Vi har inte förtjäntat frälsningen. Den ges oss som en gåva av bara nåd. Jfr Ef. 2:8-9, där Paulus säger detsamma, bara med lite andra ord: "Av nåden är ni frälsta genom tron, inte av er själva. Guds gåva är det, inte av gärningar för att ingen ska berömma sig."

Vilka är "de" som förklaras rättfärdiga? "De" syftar självklart tillbaka på "alla" i vers 23, "alla som har syndat", dvs. alla människor.

Med andra ord: "Alla har syndat och saknar härligheten från Gud" (vers 23), och alla förklaras rättfärdiga (vers 24). Alla som syndar och saknar Guds ära förklaras rättfärdiga. Eftersom rättfärdiggörelsen gäller alla syndare, är den universell. Därför kallas den ofta för *den universella rättfärdiggörelsen*.

Vi kallar också ofta denna lära för läran om *den objektiva rättfärdiggörelsen*. Att rättfärdiggörelsen är "objektiv" betyder att den inte är beroende av något hos oss. Det är inte vi som påverkar Gud till att rättfärdiggöra oss. Rättfärdiggörelsen är ett faktum, antingen vi tror den eller inte.

Detta faktum att Gud förklarar alla rättfärdiga innebär inte att alla människor blir frälsta till slut. Den som inte tar emot Guds rättfärdighet som ges åt honom, får självklart ingen nytta av den utan måste stå

framför Gud på domens dag i sin egen ofullkomliga rättfärdighet. Därför säger Bibeln att den som inte tror ska bli fördömd (se Mark. 16:16).

Låt oss se lite på uttrycket "rättfärdiggörelse". Det kan få oss att tänka att det är syndaren som i sig själv blir förvandlad från att vara orättfärdig till att bli rättfärdig efter lagens standard. Men när Gud rättfärdiggör, är detta inte något som han gör inne i människan.

Uttrycket "rättfärdiggöra" (grek. *dikaion*) är hämtat från det juridiska språket. Det brukades när en som var anklagad blev frikänd vid domen. Det betyder att den anklagade ska betraktas som rättfärdig. Det finns inget att anklaga och döma honom för. Han måste frikännas. I sig själv är han varken mer eller mindre rättfärdig efter domen än han var före. Det är inte han som har förändrats utan hans *ställning* i förhållande till samhället som förändrats.

En människas rättfärdiggörelse inför Gud är på samma sätt en domsakt. Den sker inte i syndarens hjärta utan i Guds hjärta. Det är inte syndaren som blir förändrad utan hans ställning inför Gud. Gud frikänner honom från alla anklagelser och håller honom för att vara rättfärdig. Detta är evangeliets härliga paradox: "Gud förklarar den ogudaktige rättfärdig" (Rom. 4:5).

Men Gud rättfärdiggör inte utan grund. Vad är rättfärdiggörelsens grund? Paulus skriver: "De förklaras rättfärdiga gratis, av hans nåd, därför att *de har friköpts av Kristus Jesus*" (vers 24). Kristi återlösning eller friköpande är grunden. Kristus friköpte oss från synden och döden genom sitt eget blod (1 Tim. 2:6; 1 Petr. 1:18-19). Han gav sitt liv "till lösen" (Matt. 20:28). En fastare och säkrare grund för rättfärdiggörelsen kan vi inte tänka oss. Kristi fullbordade verk är grunden (jfr Rom. 5:8, 10).

I Rom. 3:25 fortsätter Paulus att förklara hur Kristus är rättfärdiggörelsens grund. "*Honom har Gud ställt fram som en nådastol genom tron på hans blod.*" Det ord som i den nya norska översättningen 2011 översatts med "soningsställe" blev tidigare översatt med "nådastol". Det grekiska ordet *hilastérion* är en hänvisning till Gamla testamentet där locket på förbundsarken kallades "nådstolen" eller "soningslocket" (hebr. *kappóret*, se 2 Mos. 25:17-22; 3 Mos. 16:2 och 16:14-15). Bara på ett ställe till i Nya testamentet förekommer ordet *hilastérion*, nämligen i Hebr. 9:5.

I förbundsarken låg lagens två tavlor. Soningslocket var platsen där översteprästen en gång om året på den stora försoningsdagen bringade försoning för folket genom att blodet från det ställföreträdande offret

stänktes på det. Det blodbestänkta soningslocket är en förebild för Kristus och hans soningsgärning. Likt soningslocket (nådstolen) täcker han över människornas brott mot lagens krav. Allt som en människa har brutit mot lagen har Kristus sonat genom sitt eget blod. "Utan att blod utgjuts ges ingen förlåtelse", står det i Hebr. 9:22. Kristus har offrat sig för oss och "en gång för alla" (Hebr. 10:10) sonat hela världens syndaskuld med sitt dyrbara blod.

Det hebreiska ordet för "att bringa försoning" är *kippér* som ordagrant betyder "täcka över, förlåta, sona synden". Grundtanken med offren i Gamla testamentet var den ställföreträdande gottgörelsen eller försoningen. Genom det ställföreträdande offret blev synden övertäckt och syndaren förklarades ren, rättfärdig. Kraften i de gammaltestamentliga offren låg i att de var en förebild för Kristi fullkomliga offer en gång för alla (se Hebr. 9:12-14).

Det återlösningsverk som Kristus har utfört är avsett att tas emot av oss. Det finns bara ett sätt som vi kan ta emot detta faktum att en annan har betalat vår skuld, nämligen att acceptera det och ta emot det i tacksamhet. Det är därför Paulus säger att Gud har ställt fram Kristus "som en nådstol *genom tron* på hans blod". Det är inte så att det är vår tro som har tagit bort synden. Synden har Kristus tagit bort då han bar fram sig själv som ett soningsoffer för den. Men tron tar emot den försoning och rättfärdiggörelse som Kristus har fullgjort för alla människor. En syndare som har blivit skrämmd av lagen tar sin tillflykt till Kristus, till nådstolen. Den ger skydd och värn mot Guds vrede och dom. Syndarens tro och förtröstan är att Gud för Kristi skull är nådig mot honom.

Paulus säger vidare i vers 25: "*Så ville han visa sin rättfärdighet, eftersom han i sitt tålmod hade lämnat de tidigare begångna synderna ostraffade.*" Först har Paulus sagt att Gud har ställt fram Kristus som en nådstol för att vi skulle komma till tro på honom. Nu säger han att Gud också hade ett annat syfte med att ställa fram honom som den blodbestänkta nådstolen, nämligen att han ville visa att han är rättfärdig.

Gud är rättfärdig i allt han gör. Det betyder att han måste reagera negativt på synd och olydnad. Han kan inte se genom fingrarna med synd. När Paulus här talar om Guds rättfärdighet tänker han först och främst på hans dömande rättfärdighet, den rättfärdighet Gud kräver. Den består i att Gud dömer synd och lagbrott.

Men om Gud hade uppenbarat denna rättfärdighet fullt ut och straffat synden som vi förtjänat, skulle det ha betytt att hela mänskligheten

hade gått förlorad. Då hade ingen blivit frälst. Men Gud vill inte att syndaren ska dö utan leva. Vad gjorde han därför? Gud höll tillbaka straffet för begångna synder. Guds vredesdom uppenbarar sig visserligen "över all ogudaktighet och orättfärdighet hos människor" (Rom. 1:18). Det betyder att Gud reagerar med vrede över all synd och att detta får konsekvenser för människornas liv (se Rom. 1:24ff; 6:23). Men det betyder inte att han har fällt en slutgiltig och oåterkallelig dom över mänskligheten. Den domen ska han fälla på den yttersta dagen.

Även om Gud är rättfärdig är han också tålmodig. Han lämnade tidigare begångna synder ostraffade (jfr Apg. 14:16). När Gud väntar med straffen för synder och har tålmod med syndaren, beror det på att han inte vill att någon ska gå förlorad. "Skulle jag finna någon glädje i den ogudaktiges död? säger Herren HERREN. Nej, jag vill att han vänder om från sin väg och får leva" (Hes. 18:23, se också 1 Tim. 2:4 och 2 Petr. 3:9).

Att Gud lämnat synd ostraffad tidigare under gamla förbundets tid betyder inte att han gett avkall på sin rättfärdighet, för all synd har nu blivit sonad. Kristus har gottgjort för den. Därmed är Guds dömande rättfärdighet uppfylld. För Kristi skulle betrakta Gud syndaren som rättfärdig och helig.

I Rom. 3:26 säger Paulus att Gud också ville visa sin rättfärdighet på ett annat sätt, nämligen genom att han "*förklarar den rättfärdig som tror på Jesus*". När Paulus säger att han ville visa detta "*i den tid som nu är*", menas tiden efter att Kristus har kommit. Gud är rättfärdig när han förklarar alla som tror rättfärdiga, dvs. de som tar emot Kristi ställföreträdande gärning och betraktar den som sin egen. Därmed motsäger inte Paulus i vers 26 det han själv sagt i vers 24, nämligen att *alla* syndare förklaras rättfärdiga på grund av Kristi återlösning. Han säger bara att det inte finns något annat sätt att ta emot Kristi gärning än genom tron på honom.

Objektivt sett har Gud förklarat hela världen rättfärdig (den *objektiva* rättfärdiggörelsen – Rom. 5:18-19; 2 Kor. 5:19). Men nytta av denna allmänna rättfärdiggörelse får var enskild människa bara genom tron, nämligen genom att tro på Jesus och ta emot hans frälsning för alla människor. Detta kallar vi för den *subjektiva* rättfärdiggörelsen.

Vad betyder detta för oss människor att det bara är genom tron som vi kan bli rättfärdiggjorda? I vers 27-31 kommer Paulus in på tre viktiga betydelser av rättfärdiggörelse genom tron.

För det första: Vi har ingenting att berömma oss av: *"Var är då vår stolthet?"* frågar Paulus i vers 27. *"Den är utesluten."* Varför? *"Genom vilken lag? Gärningarnas? Nej, genom trons lag."* Det betyder: Vi blir rättfärdiggjorda genom tron utan gärningar. Och om våra gärningar är helt och fullt uteslutna i rättfärdiggörelsen, då har vi ingenting att berömma oss av.

Om tron är detsamma som tillit till och förtrostan på Kristus och hans ställföreträdande frälsningsgärning, då kan det överhuvud inte ha någon betydelse vad jag för övrigt har gjort eller menat. Skulden är oberoende av mina gärningar betald och jag är skuldfri. Och det finns ingen grund för självberöm hos mig.

Det är detta som är poängen för Paulus här. Om syndaren hade hållit Guds lag och därmed förtjänat något av Gud, då hade han haft anledning till att berömma sig själv. Men rättfärdiggörelsen bygger inte på den principen att vi måste hålla lagen, det Paulus kallar för "gärningarnas lag". "Gärningarnas lag" går ut på att "den som har gärningar får sin lön, inte av nåd utan som förtjänst" (Rom. 4:4). I stället bygger rättfärdiggörelsen på den principen som kallas för "trons lag". Med "trons lag" får vi inte förstå ordet "lag" som att det handlar om ett villkor eller ett krav som vi måste uppfylla. Med "trons lag" menas den ordning att vi genom tron på Kristus tillräknas hans förtjänst. Ordet "lag" kan på grekiska betyda "ordning, lagenlighet".

I 3:28 sammanfattar Paulus detta: *"Vi hävdar nämligen att människan förklaras rättfärdig genom tro, utan laggärningar."* Denna vers fungerar som en fin sammanfattning av läran om rättfärdiggörelsen.

I sin bok "Rättfärdiggörelsen" skriver Seth Erlandsson:

"Tron kan inte stå ensam. Den måste alltid ha ett objekt. Tron, förtrostan, måste ha ett föremål, som den håller sig till, som den förlitar sig på. *Tron innesluter i sig alltid sitt objekt.* Och objektet för tron är alltid Guds nåd, återlösningen, som är förhanden i Kristus Jesus, den genom Kristi blod fullbordade försoningen av synderna, den därigenom verkade rättfärdigheten, som gäller inför Gud. På detta förlitar sig tron. När nu människan i tro tillämpar på sig Guds nåd, Kristi förtjänst, den genom Kristus förvärvade fullkomliga rättfärdigheten, blir det bekräftat att rättfärdiggörelsen gäller henne. Detta åskådliggörs tydligt i nattvarden. När Kristi sanna lekamen och blod räcks en människa, är detta ett bevis på att den rättfärdiggörelsedom

som uttalats över hela världen också gäller henne personligen. "För dig utgiven ..." Det är då fruktansvärt allvarligt att icke tro Guds ord och löfte. Det som är objektivt sant oberoende av om människan tror det eller ej, blir också subjektivt sant och en personlig egendom genom tron, genom att det tas emot.

All egen förtjänst och berömmelse är utestängd, ty aposteln till-lägger *chárís érgán nó mou* "utan laggärningar", d.v.s. utan att vi å vår sida först måste uppfylla något som helst villkor. *Tron är vid sidan om sitt objekt ingenting*. Den rättfärdighet som gäller inför Gud är, som vi sett, en *gåva* som gratis räcks människan i nådens medel. Tron skapar inte fram denna gåva. Den är där före tron, före mottagandet av den och före tacksamheten över den (jämför Luk. 17:11-19 om de tio spetälska!). Tron endast tar emot vad som redan är förhanden och erbjuds människan. Den lägger inte något till Guds gåva. Den utesluter alla villkor, alla gärningar. Det är inte *actus apprehensionis* "mottagandets akt", som rättfärdiggör människan, utan *res apprehensa* "den gåva som mottages", föremålet för tron" (sid. 15, i den norska utgåvan sid. 22-23).

Det var i Rom. 3:28 som Luther i sin tyska bibel lade till ordet "allena": "genom tro allena, utan laggärningar". Katolikerna protesterade häftigt mot att vi blir rättfärdiggjorda genom tron *allena*. Men om alla lagens gärningar är uteslutna i rättfärdiggörelsen, kan det inte finnas någon annan möjlighet än att tron är det enda sättet att ta emot rättfärdiggörelsen. Om all vår berömmelse är utesluten (vers 27), finns det bara *ett* sätt att ta emot det frälsningsverk som Kristus har utfört för oss, nämligen genom att acceptera det och ta emot det i tro.

I vers 29-30 kommer Paulus in på en andra betydelse av rättfärdiggörelsen genom tron. Han säger: "*Eller är Gud bara judarnas Gud? Är han inte också hedningarnas? Jo, också hedningarnas, lika sant som att Gud är en, han som förklarar den omskurne rättfärdig av tro och den oomskurne genom samma tro.*" Gud är inte Gud bara för judarna utan lika mycket för dem som inte är judar. Tidigare har Paulus brukat mycket tid på att förklara att judarna inte har någon fördel framför icke-judar på grund av sitt förbundsförhållande till Gud och på grund av lagen. I förhållande till Gud är vi alla lika, "för hos Gud finns ingen partiskhet" (Rom. 2:11). Om förhållandet till Gud vilade på vår lydnad mot lagen, hade judarna en fördel. Men ett rätt förhållande till Gud bygger inte på vårt

förhållande till lagen, utan om vi tror eller inte. Både de "omskurna", dvs. judarna, och de "oomskurna", dvs. hedningarna, blir rättfärdiggjorda genom tron.

Om laggärningar var ett villkor för Guds frälsning skulle Gud bara vara judarnas Gud, eftersom Guds lag bara uppenbarats för judarna. Men eftersom Gud också är hedningarnas Gud – det finns ju bara *en* Gud, säger Paulus – och han också vill ta sig an hedningarnas frälsning, kan det inte vara skillnad mellan judar och hedningar när det gäller rättfärdiggörelsen. Gud måste rättfärdiggöra båda av nåd genom tron.

Det är inte något problem att Paulus i vers 30 skriver att Gud "förklarar den omskurne rättfärdig *av* tro och den oomskurne *genom* tro". På grekiska står det två olika prepositioner här, *ek* och *diá*. *Ek* anger vanligtvis källan medan *diá* anger medlet. I sak är det ingen skillnad om vi säger att Gud rättfärdiggör *av* tro eller *genom* tro. Den tidigare norska översättningen 1978/85 översatte de två prepositionsuttrycken "*på grund av* tro" och "*genom* tron". "På grund av tro" är olyckligt, eftersom det kan få oss att tänka att tron är grunden för eller orsaken till rättfärdiggörelsen.

Till slut nämner Paulus den tredje betydelse som rättfärdiggörelsen får för oss: "*Upphäver vi då lagen genom tron? Verkligen inte! Vi upprätthåller lagen*" (vers 31). Det har inte varit något tvivel om vad Paulus menar. Lagens gärningar är överhuvud inte en grund till att Gud rättfärdiggör människor. Det sker endast genom tron. Men detta betyder inte att lagen därmed är upphävd, dvs. som moralisk norm för våra liv. Tvärtom får lagen genom tron den plats som Gud vill att den ska ha i vårt liv, och först genom tron kan vi börja uppfylla den (kap. 6-8).

(*forts.*)

Utblick över samtiden

Evangelium i handling

Till Liv, Evangelisk-Luthersk Missionstidning, 11/13 använder rubriken "Evangelium i handling" om några ungdomars initiativ till ett café i Ängelholm. Caféet är i första hand till för utstötta människor i staden. Artikeln inleds med att "ett brustet människovärde kan börja läkas när man får möta ett evangelium som levs ut i handling". Under senare år har man hört om t.ex. *pannkakskyrkan*, där man serverar pannkakor till människor som kommer förbi ute på gatan. Både kaffe, bullar och pannkakor kan vara värdefullt i synnerhet för den som inte har något att äta. Det kan rent av vara livsviktigt för hungrande människor att få komma in i värmen i missionshuset och få kaffe och kaka, men det är inte evangelium.

Det bibliska evangeliet kan inte omsättas i handling av oss människor. Det är ett budskap om vad Gud har gjort för oss och det kan inte kompletteras med våra gärningar. Jesu ropade *det är fullbordat*, innan han dog på korset. Det betyder att evangeliet är komplett och är budskapet om syndernas förlåtelse för Jesu skull.

Evangelium är en fullkomlig upprättelse inte bara för ett brustet människovärde utan för den helt igenom brustna människan som inte bara är hungrig utan andligt död. Det gäller inte bara uteliggare eller alkoholister utan i samma mån mätta och finkladda människor. Evangelium serveras inte på tallrikar eller i engångsmuggar, det bärs fram i ord från Guds egen mun. Där har den kristna kyrkan sin plats trots svagheter och brister, och det är en förmån.

Det är mycket allvarligt om man blandar samman evangeliets budskap med de frukter som tron på evangeliet bär i den troendes liv. Budskapet kan inte och får inte ändras. Våra liv är fulla av egoism, självgod-

het och synd. Det visste fäderna inom väckelserörelserna. Därför byggde de bönhus och var noga med budskapets innehåll. Det betydde inte att de saknade hjärta för nödlidande människor, tvärtom. De var ofta generösa, därför att de själva fått upprättelse genom tron på syndernas förlåtelse.

”Vad har du på gång, Gud?”

Den frågan ställer missionsföreståndare Stefan Holmström, EFS, i *Da-gen* 13/12/27. Holmström kan inför det nya året konstatera att det som han kallar den ”svenska kristenheten” är i kris. Han säger till och med att det är en kristenhet i ”fritt fall”. Krisen består främst i många nedlagda församlingar, minskat antal kyrkobesök etc.

På frågan hur detta ska stoppas ger han några konkreta förslag: ”Låt oss hålla samman kring den levande och närvarande Kristus och hans Ord. Låt oss hålla ihop så långt det är möjligt, både ledare och Guds folk, låt oss samlas till bön, nätverka, uppmuntra varandra, dela färska Jesusberättelser med varandra, gråta över de som löper risk att gå förlorade... Min egen majoritetskyrka, våra biskopar, kyrkoherdar och präster, liksom jag själv, har här möjligheter och ansvar... Låt oss vara uppmärksamma på vad Gud gör och fira det... Företeelser som församlingsplantering, fresh expressions (det vill säga nya sätt att vara kyrka), och kontextuella trosgemenskaper utforskas och används... Jag anar att Gud arbetar undercover, i motvinden... Andlig fördjupning och inriktning på lärjungaskap och mission är den treenighet vi och vårt land behöver.”

En kristenhet i fritt fall är naturligtvis mycket allvarligt. Men enligt Holmström ändå inte allvarligare än att man kan fånga upp den i fallet genom åtgärder som man redan provat i årtionden. Ekumenik, karismatik och ”fresh expressions” är väl den typ av ”räddningspaket” vi sett den ena gången efter den andra. Ingenting hjälper då man inte vill analysera varifrån det fria fallet har sitt ursprung. Då en kropp kommit i fritt fall har någon bärande konstruktion brustit eller har någon tappat fotfästet. Analysen borde klargöra vad det är som brustit i denna allvarliga situation.

Den ”majoritetskyrka” som nu delvis utgör ett hopp för Holmström har inflytelserika företrädare som t.o.m. kallar hela kristendomens huvudperson för en ”tankekonstruktion”. Visar analysen att den kristna

religionen bygger på en tankekonstruktion, då må den falla ända till botten!

När väckelserörelserna för mer än hundrafemtio år sedan började växa fram, var det en räddning för många själar som då fick höra evangelium. Deras ”räddningspaket” var en förkunnelse om den korsfäste och uppståndne Frälsaren. Det budskapet utgjorde grunden och hämtades från de heliga Skrifterna. Då vände man sig bort från den majoritetskyrka som nu Holmström hoppas på. Nu har man istället gått den motsatta vägen inom EFS och sökt sig tillbaka till majoritetskyrkan och frukten låter inte vänta på sig.

Men analysen måste sträcka sig ännu längre tillbaka. För hundra år sedan övergav EFS tilltron till den heliga Skrift och antog den bibelkritiska linjen. Motiveringen till det steget var att skapa acceptans för budskapet i synnerhet hos de unga. Det var den tidens ”fresh expressions”, även om uttrycket inte användes då. Man kan naturligtvis ”gråta över dem som löper risk att gå förlorade”, men tårar räddar ingen. *”Vad har du på gång, Gud?”* frågar Holmström. Den frågan besvaras inte i artikeln. Men om Gud får säga sitt borde missionsföreståndaren vara förtrogen med svaret: Det finns bara en enda väg tillbaka, nämligen till Guds Ord. På den grunden vilar den sanna kristenheten. Alla andra grunder förblir endast tankekonstruktioner och leder ofrånkomligt till fritt fall. *”Ty någon annan grund kan ingen lägga än den som är lagd, Jesus Kristus”* (1 Kor. 3:11).

Mördade kristna, en ickenyhet

Journalisten Kjell Albin Abrahamsson skrev i *Skånska Dagbladet* 13/12/19 en artikel med rubriken ”Mördade kristna, en ickenyhet”. Han vill rikta uppmärksamheten på den verklighet många kristna människor lever under i länder med svåra förföljelser. Samtidigt vill han visa hur lite detta uppmärksammas i svensk press. Han skriver att det inte är bara i Kina och Nordkorea som kristna trakasseras. Allra värst är situationen i muslimska länder som Egypten, Nigeria, Syrien och Sudan. I 130 länder förekommer förföljelser mot människor av det enda skälet att de bekänner sig som kristna.

Enligt artikeln har omkring 105 000 förföljda kristna mist livet under 2013. Det betyder att 287 människor mördats varje dag under året. ”Alla dessa mord och förföljelser är i det postreligiösa Sverige underrap-

porterade händelser, icke-nyheter... I länder som Syrien och Egypten mördas, våldtas, kidnappas och förföljs kristna i en aldrig tidigare skådad omfattning. Den arabiska våren har för de kristna förvandlats till dödens höst. I Sverige gäller ändå mantrat: visa tolerans, arbeta bort din fördomsfullhet, bekämpa islamofobi.”

För den muslim som konverterar till kristendomen betyder det dödsstraff i länder som Saudiarabien, Afghanistan, Sudan och Jemen. Abrahamsson efterlyser en höjning av civilkuraget i det offentliga samtalet. Detta bör vara en självklarhet i länder där man berömmar och upphöjer demokratin och religionsfriheten. Faktum är att av vår tids religiösa kulturer har den islamska minst antal demokratier. Han påminner om att genom FN har världssamfundet påtagit sig skyldigheten att beskydda befolkningar mot folkmord, krigsförbrytelser, etnisk rensning och brott mot mänskligheten.

Det är förstås tragiskt att notera siffror som dessa. Det är också tragiskt att det är sådana nyheter som inte tillkännages. Vårt land åberopar ju ofta sin inställning till demokrati och människorätt. Men sen finns det andra parametrar som också måste vägas in. När Svenska kyrkans blivande ärkebiskop inte visste skillnaden mellan Muhammed och Jesus, kunde det ha sin förklaring i att hon i sitt ämbete skulle möta muslimer och då kunde hennes svar vara besvärande för henne. Är det rädsla som tystar pressen i denna fråga? Vem vill kallas islamofob?

Jesus profeterade om situationen för sina lärjungar: ”Har de förföljt mig ska de också förfölja er” (Joh. 15:20). Är den tiden inne då djävulen gör stora ansträngningar att också med våld tysta Kristi församling?

Alvar Svenson

MIRAKLER

En veckoandaktsbok för hela året

Karen Kingsbury

Semnos förlag 2010, 224 sidor.

Tanken med denna bok är att man ska läsa en andakt varje vecka under året. Innehållet är uppdelat på 51 stycken som alla har samma budskap: mirakler i det dagliga livet. Avsikten med andakten är att den ska vara en uppbyggelse för själen. Därför är det viktigt att andakten åtskiljer lag och evangelium. Lika viktigt är det att läsaren får tröst i evangelium och att det bestående minnet från läsningen är just evangeliet.

Denna bok saknar helt det perspektivet. Den försöker vara uppmuntrande och tröstande genom att beskriva en rad olika mirakler som hänt i människors liv. Evangeliet får lämna plats för händelser som inte kan förklaras inomvärldsligt.

Enligt omslagstexten har dessa berättelser förmåga att hela ett brustet hjärta: "Ibland behöver vi bara få syn på de mirakler som sker runt omkring oss. Guds fingeravtryck finns överallt. Allt vi behöver göra är att leta efter dem!" Det kan väl knappast vara ett fruktsamt råd till ett "brustet hjärta" att börja leta efter mirakler? Inte heller är det förenat med biblisk självvård att rekommendera den icke troende att be. Exempelvis förekommer det att man ber: "Gud om du finns..."! Bönen är en frukt av tron som finns i hjärtat och grundar sig på Kristi förtjänst. Det är bara den bönen som har löfte om sig att bli hörd: "*Vad ni ber Fadern om i mitt namn, det skall han ge er*" (Joh. 16:24b).

Man ska inte ha för höga förväntningar på en bok med denna titel. Men när man vänder sig till obefästa unga människor med förbehållslös rekommendation att läsa denna bok som andlig uppbyggelse, blir det bekymmersamt. Istället för att förmana till att söka tröst och styrka i den Heliga Skrift, blir det människors upplevelser och erfarenheter som utgör tröst. I luthersk teologi kallas det för svärmeri. Sådana erfarenheter eller mirakler är inga nådemedel som skapar tro på Jesus Kristus.

Den som låter mirakler vara temat för veckoandakten kommer förr eller senare att tröttna och löper risk att förlora i trons kamp. I synnerhet då det

inte uppstår mirakler i det egna livet i den omfattning som en bok som denna vill göra gällande. Tyvärr har den karismatiska rörelsen med sina mirakler gjort stora landvinningar inom kristenheten och orsakat stor skada. Dessutom har det visat sig att flera av dess förespråkare handskats ovarsamt med sanningen och orsakat skandaler. Den karismatiska rörelsen har främst sin styrka i människors nyfikenhet och väldigt lite i förankring i den bibliska sanningen. Därför är det av största vikt för själens hälsa att man hämtar sin verkliga tröst i den eviga sanningen, Guds ord och evangelium. Jesus kallade det brist på tro då man begärde tecken och under utan förankring i Guds ord (Matt. 12:39; 16:4).

AS

GLÄD DIG DU KRISTEN

Dagliga betraktelser av Martin Luther

Artos förlag 2012, 368 sidor.

Detta är en språkligt reviderad upplaga av *Guds ord och löfte*. Andakterna följer kyrkoåret med söndagens ämne som överskrift för hela veckan. Den ursprungliga översättningen gjordes av Henrik Hägglund och kom ut 1935. Varje dag har hänvisning till källskriften. I slutet av boken finns en översikt över kyrkoårets ämnen och även en rubrik för varje dag.

Revideringen som gjorts i denna senaste upplaga är mycket försiktig. Man har t.ex. behållit 1917 års bibelöversättning med en viss modernisering av språket. Andakternas innehåll är gediget och själavårdande men borde fått en mera genomgripande språklig genomgång. Varför inte en helt ny översättning? Det skulle göra texten tillgänglig även för yngre människor som kanske har svårt för långa meningar och ålderdomliga ord?

Det är glädjande att intresse finns för en bok som denna. På omslaget står det: "Martin Luther talar hjärtats språk. Hans ärende är människans möte med ett levande Guds ord." Därför är en bok som denna värdefull inte endast för lutheraner utan för alla som kallar sig kristna. Det är mötet med det levande ordet som ger hopp och sann frid i själ och hjärta.

AS

KYRKOFÄDER, MYSTIKER OCH EVANGELIUM

Christer Svensson

XP Media förlag, 2013, 157 sidor

"I tvivlets och individualismens tid öppnar det sig för oss kristna att söka nya

vägar, nya ord för tron. Flera har upptäckt att dessa viktiga ord kanske gömmer sig i kyrkohistoriens rika mylla. Hos kyrkofäder och mystiker. Antikens och medeltidens tankar översätts till nutidssvenska. Många är det som läser de ord som följer med glädje. I detta föds frågor, viktiga frågor:

Bor Gud innerst inne i varje människa? Står den verkliga Guden att finna bortom alla ord och bilder? Behöver den kristna kärleken målas med både det bibliska begreppet *agape* och den grekiska storhetens *eros*?

I detta citat sammanfattas bokens frågeställning, men trots sitt omfång ges inte några egentliga svar. Kanske det är avsikten? Teologer påverkade av den postmoderna kristendomen är sällan benägna att ge konkreta svar. Man har ett sanningsbegrepp som gör att budskapet inte får uppfattas som objektivt. Det bidrar förstås till att på ett enkelt sätt sammanfoga antika "kyrkofäder" med moderna "fäder" eftersom människan och hennes tankar om andliga sanningar är lika blinda i alla tider. De kyrkofäder som fascinerar författaren är främst Klemens, Origenes och Dionysios. Vid detta studium upptäcker han att det finns moderna teologer som tar upp deras tankar och han låter dem forma sin teologi. Det är Peter Halldorf, Martin Lönnebo och Wilfrid Stinnsen som har hittat det Svensson kallar "trons spår" (sid. 7).

Därför är det svårt att hitta någon kritik mot dessa tre teologer i boken. Det synes som om de utgör Svenssons verkliga lärofäder och de får betyget "stora teologer" (sid. 122). Författaren säger sig ha genomgått en troskris. Studier på Örebro Missionsskola och Universitet har inte förmått ge honom egentliga eller entydiga svar på frågorna, sammanfattade ovan.

Nu är varken kyrkofäder eller mystiker något enhetligt begrepp. Deras värde måste avgöras från fall till fall. Tyvärr har inte Svensson NT:s gränsdragning som mall utan endast sin egen upplevda värderingsram. Därför kan han inte avgränsa sig mot varken den ena eller andra vanföreställningen om den sanning som sätter värde på budskapet. Paulus visste var gränsen gick mellan verkliga fäder och falska fäder (Gal. 1:8).

Den gnosticism som aposteln förde kamp emot ansåg sig ha ett högre mått av kunskap. Men aposteln måste fördöma den kunskapen, eftersom den inte var hämtad ur de heliga Skrifterna. Några citat ur boken får utgöra exempel på antik och modern gnosticism. Först har vi föreställningen om den inneboende gudomen i varje människa. "Det du innerst inne är, är gudomligt... Det är djupt inom dig själv du finner honom [Gud]" (sid. 6). "...människan har en liten gnista av gudomlig energi inom sig..." (sid.9). "Oavsett hur vi bär oss åt, bor Gud mitt i vår själs medelpunkt" (sid 96).

Det gudomliga inneboendet är emellertid inte helt gratis utan vägen dit går via "askes, meditation, kontemplation, bön..." (sid. 9). I den teologin finns inte utrymme för t.ex. den bibliska framställningen av arvsynden.

Svensson kan inte helt gå förbi detta faktum men förklarar det med Halldorfs och flera kyrkofäders och mystikers ord "... att människan inte är fördärvad utan bara sårad" (sid. 95). I detta sammanhang betonas att människan är skapad till Guds avbild och då blir arvsyndens visserligen fortfarande ett sår, men ett ytligt sådant. Avbilden kommer ändå att dominera, eftersom människans väsen är oskadat. Det heter t.ex. "Denna tolkning, att avbildstanken snarare pekar på relation än människans inre väsen eller substans, stöder också flera teologer idag" (sid. 95).

Ett annat av de postmoderna teologernas begrepp är "gudsbilden". Svensson återkommer till detta uttryck flera gånger. "En riktig gudsbild får Gud att växa i våra liv och bli en livskälla; kärleken till honom och hela skapelsen blir större. Och samtidigt det omvända: en falsk, en osann gudsbild kan klä en människas liv likväl som ett samhälles liv i mörka, livsfientliga kläder" (sid. 116). "Attributet fader är centralt för den bibliska gudsbilden. På samma gång är fader ett attribut till Gud som inte är helt enkelt att använda i dagens samhälle. Men det goda kan väl inte vara att ta bort begreppet fader. Då förminskar vi ju Bibeln" (sid. 120).

I den kristna kyrkan har man aldrig talat om någon gudsbild och har inte heller haft någon bild av Gud enligt lagens första bud (2 Mos. 20:4). När därför Israels barn gjorde en guldkalv och sa: "Detta är din gud, Israel som har fört dig upp ur Egyptens land" (2 Mos. 32:4), väckte det Guds vrede. Det var ju det han hade förbjudit. De erkände sin guds ingripande, de hade bara gjort en gudsbild, men resultatet lät inte vänta på sig. I den kristna kyrkan lär man känna sin Gud genom hans ord i lag och evangelium, inte genom bilder eller mänskliga föreställningar.

När Svensson ska behandla ämnet "frälsningsväg" så yppar sig problemen. Efter att ha beskrivit den gamla grekiska föreställningen om en frälsningsväg som innebär att vi stiger uppåt genom våra ansträngningar, kommer han fram till begreppet "bergsbestigning". Tanken är att människan förflyttar sig uppåt mot sin gud för att till sist nå fram efter mycket kamp och tuktan. Och fortsätter: "... Men om bergsbestigningen inte fungerar för en människa? Vad händer om jag trots all kamp inte ser några framsteg i fråga om kärlek på denna frälsningsväg? Det kan bara bero på att jag inte vänt om och förnekat mig själv tillräckligt. Jag kan ju inte skylla på Guds nåd, det är endast mig själv jag har att lasta" (sid. 111). När frälsningsvägen förvandlats till en bergsbestigning är det endast den egna prestationen som räknas. Där finns inget rum för Guds nåd (Rom. 11:6).

Gudsbildsföreställningen blir problematisk för de teologer som inte ser Gud i hans ord utan gör sin egen "bild" av honom. Lönnebo t.ex. säger om de straffande exemplen som finns i NT: "...detta inslag i evangelierna har

[jag] och kommer alltid att ha svårt för” (sid. 114). Här finns inget utrymme för den bibliska åtskillnaden av lag och evangelium. Och Aulén får utgöra den yttersta auktoriteten för att komma ur problemet: ”...orden om Guds vrede på ett sätt måste ses som symboliska, men att orden ändå i sista hand säger något om den gudomliga kärleken” (sid. 126).

För att hyfsa ekvationen går Svensson till exemplet Paulus. Han skriver: ”Paulus förvånas över Guds nåd, att han får predika evangelium efter att ha varit med och dödat kristna och efter att ha gjort fiasko i sin andlighet” (sid. 111). Säger inte aposteln själv att han när det gäller lagens rättfärdighet är ostrafflig? (Fil. 3:6). Det ”fiasko” han i så fall talar om delar han med hela mänskligheten, nämligen syndafallets följder. Han säger bl.a: ”Jag kan inte fatta att jag handlar som jag gör. Det jag vill, det gör jag inte, men det jag hatar, det gör jag” (Rom. 7:15). Det är inte bara ett fiasko utan en oerhörd tragedi som betyder att utan en Frälsare är han tillsammans med hela mänskligheten för evigt förlorad.

När man i likhet med romersk katolsk lära sammanblandar rättfärdiggörelsen och helgelsen, förlorar den bibliska läran om rättfärdiggörelsen hela sitt innehåll. Helt följdriktigt får då skärselden en framträdande roll. Stinnissen hävdar att till och med skärselden är nåd. ”Jag tycker det är självklart. Det måste finnas en skärseld. De flesta människor är inte färdiga att gå in i himlen när de dör. Om det inte finns en skärseld måste väldigt många gå förlorade...” (sid. 104).

Men Jesus säger: ”Den port är vid och den väg är bred som leder till fördärvet, och det är många som går fram på den” (Matt. 7:13).

Som synes av ovanstående går det att med kyrkofäders hjälp säga precis vad som helst. Istället bör vi ha Bibeln som mall och pröva fäderna mot denna mall. Visserligen talar Svensson om nödvändigheten av att pröva budskapet. ”Men om det är oklart om orden som delas är evangelium. Vad gör vi då? Det finns ett förarbete, som precis likt förbönen kräver tålmod och inlyssnande. Det är att pröva det som förkunnas” (sid. 9).

Denna bok visar i alla fall på en sak, vikten av att just pröva budskapet. Däremot ger den ingen anvisning om vad budskapet ska provas emot. Det är olyckligt. Det gör att man kan pröva utifrån precis vad som helst, och då prövar en så, en annan så. När vi prövar det andliga budskapet kan vi inte använda vare sig Klemens eller Lönnebo. Vi ska göra som judarna i Berea (Apg. 17:11), forska i Skrifterna hur det förhåller sig. Våra lutherska fäder lärde oss att inte acceptera något annat än det som var i enlighet med Gamla och Nya testamentets heliga skrifter. Gör vi det har vi Guds eget löfte om välsignelse i vårt studium. Timoteus får uppmaningen att troget hålla fast vid budskapet följt av löftet: ”När du gör det frälser du både själv och dem

som lyssnar på dig” (1 Tim. 4:16). Då kommer både kyrkofäder, mystiker, antika och moderna, på sin rätta plats. Men det bästa av allt det blir ett klart och tydligt evangelium.

AS

FÖRSONINGENS MELLANRUM

En analys av Daphne Hampsons och Rita Nakashima Brocks

teologiska tolkningar

Sofia Camnerin

Uppsala universitet, 2008, 213 sidor.

Detta är en avhandling som ger författaren, Sofia Camnerin, en doktorsgrad i teologi. Det som motiverar ett omnämnande här är författarens betydande inflytande inom svensk kristenhet. Sofia Camnerin är nämligen en av de ledande personerna inom den nya kyrkokonstellationen, Equmeniakyrkan, som består av Missionskyrkan, Baptistkyrkan och Metodistkyrkan. Camnerin är Missionskyrkans representant inom ledargarnityret.

Denna ”teologi”, som gärna benämner sig själv som *befrielsefeministisk*, har trots sin avsaknad av tradition och övrig förankring fått genomslag i folkkyrkan men också, som i detta fall, inom frikyrkan. I hela väckelsetraditionens historia har trots allt den ”klassiska” kristendomen tillsynes haft en viss hemortsrätt. Men i den feministiska teologin har budskapet förvandlats till en helt ny religion i förhållande till kristen tro. Jag ska ge några exempel på hur denna ”nya” teologi omtolkar de mest centrala bibliskt och kyrkligt traditionella lärofrågorna. Det som den kristna kyrkan förkunnat i tvåtusen år får en helt annan innebörd. Begrepp som frälsning, synd, kristologi, försoning etc. relateras till hur de svaga förtrycks och att våld utövas mot kvinnor. Nu aktualiseras denna bok i den debatt som förs både i kyrkor och i pressen där Camnerin försvarar den feministiska försoningsteologin.

I denna avhandling jämförs två inflytelserika feministteologer. Den ena, Daphne Hampson, som kallar sig postkristen, har lämnat kristendomen bakom sig och anser att en feminist inte kan vara kristen (s. 137). Den andra, Rita Nakashima Brock, kallar sig kristen, men hon ”kritiserar centrala kristna föreställningar” (s. 163). Vari skillnaden mellan dessa två består har även Camnerin svårt att avgöra (s. 186). I denna genomgång lämnar jag det helt åt sidan. Jag vill endast visa hur främmande den befrielsefeministiska teologin är för biblisk kristendom. Eftersom denna teologi tenderar att bli alltmer inflytelserik inom kyrkorna måste den avslöjas.

Camnerin beskriver sig själv som befrielsefeminist och för henne är den

”praxisinriktade befrielsesteologin” synnerligen intressant (s. 164). Avhandlingens huvudtema är kritik mot klassisk kristendom i allmänhet och försoningen i synnerhet. Författaren instämmer i kritiken och menar att den är så viktig, eftersom den blottlägger risken med kristen försoningsteologi: ”... kristen försoningsteologi kan bidra till *förstärkt* våld och lidande” (s. 13).

I den kristna tron har försoningen en konstituerande roll. Där är Gud subjektet som utger sin Son i döden för människosläktets frälsning (Joh. 3:16). Men Gud är också objektet i den bemärkelsen att det är den sanne Gudens Son som bär hela världens synd i sin kropp upp på korsets trä (1 Petr. 2:24). Aposteln säger att genom döden på korset har Kristus dödat fiendskapen och försonat både judar och hedningar med Gud (Ef. 2:16). Detta evangelium har kyrkan förkunnat och fört ut som det glada och unika budskapet till hela världen. Försoningen är själva kärnan i hela den kristna religionen. När änglarna kungjorde sitt glädjebud för herdarna på julnatten var det just att ”en Frälsare har blivit född åt er”.

Men i feministteologin ska detta ersättas med något helt annat. För att visa hur allvarligt detta är vill jag ge några exempel på hur denna teologi förändrar det kristna budskapet under det att man behåller ord och uttryck som kyrkan har använt sig av. I feministteologin får de en annan innebörd.

Försoning

När det gäller begreppet försoning börjar Camnerin med att fastslå att de kristna kyrkorna aldrig har fastställt någon officiell försoningslära (s.11). Trots det kan läran kritiseras: ”en kristen försoningslära, där Gud Fadern sänder sin son till döden för att frälsa mänskligheten, kan bidra till förstärkt lidande och trauma. Detta är allvarlig kritik och måste tas på allvar...” (s. 13). ”Här och nu har människor att söka efter det som möjliggör frälsning/försoning” (s. 93). ”Det finns ingen ’färdig’ försoning som människan kan tillägna sig. Försoning är något människan måste aktivt delta i” (s. 135).

Gud

Man kan inte acceptera att Gud framställs som allsmäktig och upphöjd. Gud är inte en person utan en föreställning hos den troende. Genomgående talas om *gudsbilden*. ”Viktigt är att påpeka att jag här inte argumenterar för eller emot Guds existens, utan arbetar med tolkningar av Gud, med gudsbilder” (s. 165). ”... kristen tro tillfredsställer den patriarkala ordningen, vilket synliggörs i bland annat gudsbilder... Gud har skildrats i hierarkiska termer. Sådana gudsbilder uttrycker den kristna gudens själv tillräcklighet, oberoende och hierarkiska makt” (s. 68). ”... denna gudsbild befäster våldsförhållanden, rättfärdiggörande av våld mot barn, kvinnor samt andra folkgrupper och

nationaliteter" (s. 73). "Då ingen av teologerna framställer Gud personligt, blir det otydligt huruvida det är möjligt att ha en personlig relation till Gud" (s. 134). "Hampson anser att den judisk-kristna gudsbilden är konstruerad utifrån föreställningar om olikhet och avstånd mellan Gud och människor" (s. 74).

Kristologi

"För Hampson är Jesus en vanlig människa... Hon menar att Jesus troligen var en bra människa som förmodligen hade en nära relation med Gud" (s. 79). "Brock anser att kristologin medför beroende och omognad hos människor som förlitar sig på Jesus och inte tar ansvar själva... kristologin befäster våldsföreställningar... våld och helighet är sammanvävda i kristen teologi" (s. 82). "Behövs Jesus överhuvudtaget? Jag tolkar Brock som om hon anser att den frågan inte är intressant" (s. 119). "Jesus ska därför inte framställas som unik" (s. 133).

Synd

I den feministiska befrielse-teologin finns ingen annan synd än den starkes förtryck av den svagare. Inte ens Gud får ha en överordnad funktion utan framställs som jämlik människorna. "Åtskillnaden [mellan Gud och människor] upprätthålls genom att mänskligheten beskrivs som syndfull. Eftersom kvinnor genom tiderna ... betraktats i termer av kroppslighet och sexualitet, så har de framställts som mer syndiga än män" (s. 74). "Brock kritiserar exempelvis föreställningar där synd riktas mot Gud och inte mot en medmänniska" (s. 76). Uttrycket "synd" används för strukturell orättvisa. "För kvinnor kan denna strukturella synd innebära underbetalda arbeten, lite pengar att spendera på sig själva, oavlönat hemarbete" (s. 92). Någon arvsynd finns inte. "Samtidigt är människor varken goda eller onda. Människor är relationella, sårbara beroende av andra" (s. 116).

Frälsning

Den kristna frälsningsläran förkastas och ersätts med jagets (eller som Camnerin föredrar, självet) växt. "Hampson beskriver frälsningen som växt och ökad integration. Hon kan också hävda att det 'objektiva' i religionen handlar om helade liv" (s. 101). "Hon menar att när människor blir sig själva fullt ut, kommer Gud att kunna uppfattas i världen. Hon hoppas på en ny framtid där män och kvinnor lever tillsammans i jämlikhet" (s. 102). "Brock kritiserar alla försök att förlita sig på en 'tidigare' eller 'redan skedd' frälsning. Hon betonar vikten av fortsatt helande arbete" (s. 119). "Med Brocks språkbruk

är det viktigt att lita till 'hjärtat'. När människor uppmärksammar sitt eget trasiga hjärta och följer sitt hjärta till friska relationer kan de nå helande" (s. 121). "Korset innebär inget frälsande för Brock. Det står snarast som illustration och faktum på den ondska och det lidande som kan och skall bekämpas i historien" (s. 130).

Uppståndelsen

Eftersom "Den teologiska uppgiften är att utveckla och pröva olika troslärores rimlighet" (s. 25), faller tanken på Jesu uppståndelse från det döda utanför rimlighetskravet. "Uppståndelsen måste tolkas i mellanmänniskliga relationella termer" (s. 120). Exemplet på denna tolkning är då att "lärjungarna såg Jesus dödas, men fortsatte ändå att ta hand om varandra" (s. 122). En annan bild av uppståndelsen kan vara att man som i Central American University i San Salvador har ett konstverk som föreställer ärkebiskop Romero (han mördades i en terrorattack och betraktas som martyr av sin kyrka): "Han skildras som uppstånden i människorna, välsignande dem" (s.128).

Av dessa exempel framgår med stor tydlighet att här rör det sig om en religion som inte har något annat ursprung än den egna filosofin, för att inte säga fantasin. Det finns röster som höjts mot i synnerhet Camnerins försoningslära, men de får ändå anses som mycket försiktig kritik med tanke på hennes inflytande.

Hon beskriver sig som akademisk forskare men reagerar trots detta inte mot direkta sakfel, t.ex.: "... Jesus dödades för att han motsatte sig förtryckande system. Jesus och hans rörelse organiserade ett motstånd mot tyranni och förtryck och Jesus avrättades av det våldsamma, förtryckande imperiet ... Jesus mördades och återvände aldrig till att leva ett långt liv" (s. 120).

Varifrån kommer tanken att Jesus och hans efterföljare organiserade en "motståndsrörelse"? Tvärtom har ju många radikala teologer kritiserat apostlarna för att de var alldeles för eftergivna mot makthavare. Jesus själv framträdde aldrig i något sammanhang som en revolutionär. Han var t.ex. angelägen att betala skatt till kejsaren, vilket retade vissa av hans motståndare. När det gäller domen mot Jesus fann imperiets representant inget brottsligt hos Jesus utan försökte få honom fri. Offentligt bekände Jesus att hans rike inte är av den här världen. Det finns inte heller något i den kristna tron som säger att Jesus återvände för att leva ett långt liv. Däremot uppstod Jesus ur graven på tredje dagen enligt Skrifterna för att leva i evighet.

Sofia Camnerin uppehåller sig i *försoningens mellanrum*. Där ska teologin

tolkas och nya idéer skapas, enligt henne. Nu finns det inget mellanrum i försoningen. Den är verkställd en gång för alla, den är fullbordad. Kyrkan behöver inget mellanrum när det gäller försoningens uttolkning. Försoningen ska förkunnas fritt (2 Kor. 5:20-21). Däremot behöver kyrkan ett *skyddsrum* mot den befrielsefeministiska försoningen. I den bibliska försoningsläran heter det: "Här är inte man eller kvinna, alla är ni ett i Kristus" (Gal.3:28). Men det finns en sorglig verklighet: människan vill inte höra och tro detta. Denna avhandling är ett tragiskt bevis på den sanningen.

Vad jag ofta har sagt till er, det säger jag nu under tårar: många lever som fiender till Kristi kors. De får sitt slut i fördärvet. De har buken till sin gud och sätter sin ära i det som är deras skam, dessa som bara tänker på det jordiska. (Fil. 3:18-19).

AS

MOSE OCH UTTÅGET

- saga eller historia?

Lars-Åke Nyberg, 2013, 97 sidor

www.amazon.com

Denna bok är lärorik på flera sätt. Nyberg analyserar på ett ödmjukt och klarläggande sätt utombibliskt material som kan sättas i förbindelse med Israels barns vistelse i Egypten och uttåget därifrån. Han gör inte anspråk på att rätt kunna tolka allt. Men han kommer fram till som avslutning av sina studier att det utanför Bibeln finns stöd för

- att ett semitiskt folk flyttade tillsammans med sina fårhjordar från Kanaan till Gosen i Egypten,
- att de under en tid hade en ledande ställning i Egypten,
- att det senare fanns ett stort antal semitiska slavar,
- att många spädbarn dödades,
- att Egypten drabbades av plågor och att israeliterna drog ut ur Egypten under ledning av Mose,
- att Jeriko var en starkt befäst stad, att murarna föll och staden sedan låg öde i många hundra år.

Det är ingen lätt uppgift att ta del av och tyda utombibliskt relevant material. Det råder bl.a. stor osäkerhet om vilka som var hyksos-folket och hur de egyptiska dynastierna ska tidsbestämmas.

Avsnittet "Historien om hur Ramses II blev Uttågets farao och vilka problem det orsakat" (sid. 65-76) vill jag särskilt lyfta fram som en avslö-

jande läsning. Nyberg visar med klara belägg att Ramses II inte kan vara uttågets farao. Ändå upprepas gång på gång den tanken. När det gäller olika bibelkritiska teorier som undergräver Bibelns historicitet stannar det inte vid att berättelsen om uttåget skulle vara ohistorisk. En ofta upprepad teori går ut på att det aldrig ägde rum någon erövring av Kanaan så som Bibeln beskriver det. På 1980- och 90-talet har det blivit allt vanligare att man drar "slutsatsen att Moseböckerna, Josuas bok, Domarboken, Samuelsböckerna, Kungaböckerna och Krönikeböckerna allesammans är skrivna *efter* den babyloniska fångenskapen och bara är ett slags tidig sionistisk propaganda för att övertyga judar att flytta tillbaka till Judéen" (s. 72). "Abraham, Isak, Jakob, Josef, Mose, Josua, Gideon, Saul, David, Salomo, Elia och alla andra är bara påhittade figurer. Uttåget har aldrig hänt i verkligheten. Juda och Israels riken har aldrig funnits i verkligheten. Allt är bara påhittat för att inspirera" (s. 73). Det här är inte åsikter som förs fram av rabiata ateister utan av teologer, understryker Nyberg.

Kan kristna bortse från bibelkritiken mot Gamla testamentet med orden: Vi har ju Nya testamentet kvar? Nyberg besvarar den frågan så här: "Om Uttåget är påhittat inspirationsmaterial, ja, om hela Gamla testamentet är påhittat inspirationsmaterial – vad är det då som säger att inte hela Nya Testamentet också bara är påhittat inspirationsmaterial? På 2000-talet blir det plötsligt gångbart att sälja berättelser om en annan Jesus än den som evangelierna berättar om. Det är gångbart att lyfta fram skrifter som är flera hundra år yngre än Nya Testamentet och hävda att de ger en bättre bild av vem Jesus egentligen var än vad evangelierna gör... Ja, det är möjligt till och med för en svensk ärkebiskop på 2000-talet att säga att evangelierna egentligen inte berättar vad Jesus sade och gjorde, utan bara, att den tron har förändrats över tiden och att dagens kristna därför naturligtvis inte behöver tro samma sak som de första kristna gjorde och som de skrev ned i Nya Testamentet" (K-G Hammar, SvD 2003-02-02) (s. s. 74f).

Nybergs bok kan beställas från www.amazon.com för \$ 9.50 (fri frakt om man handlar för mer än 35 dollar).

SE

Gåvoredovisning (131112-140121)

Eva Eriksson Edström 100, Bo och Ingrid Tholander 750, Öyvind Edwardsen 14 EUR, Martin Wihlborg 500, Sverre Brandal 710 NOK, Turid Welde 710 NOK, Ingegerd Öberg 250, Mats Huselius 300, Per Balldin 1000, Andreas Esbensen 50, Christian och Johanna Ahlskog 40 EUR, Kollekt Heliga Tref, Göteborg 605, Jostein Stokkeland 210 NOK, Anonym 500, Gertrud Balldin 250, Lars Isaksson 250, Uno Andersson 250, Anna-Karin och Jan-Erik Appell 150, Dan Erlandsson 1000, Otto Brandal 2 000 NOK, Staffan Hulthén 250, Jan Hammar 50, Thomas Erlandsson 2 000, Thomas Wahlgren 1 250, Inger Malmberg 250, Hans Rolf 50.

Vårt varmaste tack för ert frikostiga stöd! "HERREN är god, hans nåd varar i evighet, hans trofasthet från släkte till släkte" (Psalt. 100:5).

NY BOK FRÅN BIBLICUMS FÖRLAG!

SETH ERLANDSSON

Frågor och svar om Bibeln

Pris 150 kr.

Kan beställas från

BIBLICUMS FÖRLAG

Släntvägen 10, 331 35 Värnamo

E-mail: biblicum@bredband.net

Vädjan om hjälp

- Vi väddar till alla som förstår värdet av ett fritt bibelforskningscentrum för information och forskning att ekonomiskt stödja Stiftelsen Biblicum. Utan trogna understödjare kan Biblicum inte fullfölja sin viktiga uppgift.

Bankgiro Sverige 251-4701
DnB NOR Norge 7877.08.15400
SAMPO Finland 800017-70843747

- Hjälp oss att sprida våra böcker och småskrifter! Inte minst studerande och lärare behöver en saklig information om Bibeln och bibelforskningen, som inte tar sin utgångspunkt i förlegade bibelkritiska teorier utan noggrant presenterar *biblisk tro och historiska fakta om Bibeln*.

- Hjälp oss också att få flera understödjare och prenumeranter på vår tidskrift!

Stiftelsen Biblicum

Besöksadress:

Hantverkaregatan 8B, 341 36 Ljungby. Tel 0372/86303

Postadress:

Ordförande Alvar Svenson, Klasgatan 10, 340 14 Lagan
Tel 0372/30857. E-mail: svenson_alvar@yahoo.se

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo
Tel 0370/18217. E-mail: biblicum@bredband.net

Kontakt i Norge:

Egil Edvardsen, Solåsvn. 20, 4330 Ålgård Tel 51617540.
E-mail: egil.edvardsen@luthersk-kirke.no

Biblicums hemsida: www.biblicum.se